

Er dåp en forutsetning for å delta i nattverden?

En systematisk teologisk drøftelse av sammenhengen mellom dåp og nattverd

Av: Johan Valen-Sendstad

Profesjonsstudiet i teologi, våren 2013

AVH504: Spesialavhandling med metode (30stp)

Veileder: Harald Hegstad

Det Teologiske Menighetsfakultet

Kapittel 1 Innledning	4
1.1 Bakgrunn og motivasjon	4
1.2 Problemstilling	6
1.3 Metode, materiale og disposisjon	7
Kapittel 2 Historisk bakgrunn	8
2.1 Den eldste kirke	9
2.2 Middelalderen	11
2.3 Reformasjonstiden	12
Kapittel 3 Situasjonen i den moderne tid	14
3.1 Den norske kirke	14
3.2 Den Evangelisk Lutherske Frikirke	14
3.3 Den katolske kirke	15
3.4 United Methodist Church	16
3.5 The Church of England	17
3.6 Økumenikk	18
Kapittel 4 Debatten	20
4.1 James Farwell	22
4.2 Kathryn Tanner	26
4.3 Stephen Edmondson	28
4.4 Thomas Breidenthal	30
4.5 Oppsummering og analyse	31
Kapittel 5 Hvordan kan vi overføre dette til en luthersk kontekst?	33
5.1 Sakramentene og troen	33
5.2 Ekklesiologi	36
5.2.1 Samling og sendelse	37
5.2.2 Jesu måltidstjeneste	38
5.3 Tradisjonen	41

Kapittel 6 Konklusjon	42
6.1 Svar på problemstilling	42
6.1.1 Jesu forutgående nåde	42
6.1.2 <i>Fides ex auditu</i>	43
6.1.3 Å vies til troen	43
6.2 Et annonsert <i>men...</i>	44
6.2.1 A- og B-lag	44
6.2.2 Den troende udøptes midlertidige tilstand	45
6.2.3 Økumenikk	45
6.3 Utblikk	46
Litteraturliste	48

1 Innledning

Nattverden har gjennom hele kristendommens historie, i hele den verdensvide kirke, stått i sentrum for feiringen av gudstjenesten. Nattverden er et mysterium som søndag etter søndag samler millioner av mennesker til kirke om det er i store katedraler, jordhytter eller i kategorien der imellom. I denne store kategori og sammenheng befinner Oslo Østre Frikirke seg, menigheten hvor jeg hører til (fra her av kalt Østre). Østre er en menighet som befinner seg på østsiden av Akerselva, midt mellom Grønland og Grünerløkka. Det er her jeg skal begynner å jobbe som pastor fra høsten 2013. Det er her jeg skal forrette nattverd. Østre er mitt utgangspunkt med tanke på jobb, men det har også blitt mitt utgangspunkt for denne avhandling, siden det var i Østre, under en gudstjeneste med nattverdsfeiring, tematikken til avhandlingen dukket opp.

1.1 Bakgrunn og motivasjon

*"Den som er døpt og tror er velkommen til nattverdbordet."*¹

Det er dette sitatet som ble avgjørende for valg av tema for denne avhandling. Det er et sitat hentet fra Frikirkens liturgihåndbok. Et sitat som igjen blir uttrykt ved innbydelsen til nattverdbordet i mange av Frikirkens 82 menigheter². Det var denne innbydelse jeg fikk da jeg feiret nattverd i Østre for første gang for nærmere ett år siden. Det er riktignok lite sannsynlig at dette var første gang jeg hadde hørt sitatet, men denne gangen skapte innbydelsen en reaksjon i meg. Ordene gjorde meg noe betenkt, fordi det virket ekskluderende at dåpen skulle være en forutsetning for å delta i nattverden. Det som for ett år siden skapte denne reaksjonen, har igjen gitt meg en stadig økende nysgjerrighet rundt invitasjonen til Herrens måltid. Den samme nysgjerrigheten har drevet meg gjennom dette arbeidet som har resultert i denne avhandling.

Det hele startet ved en refleksjon over to enkle spørsmål:

1. Hvordan inviterer vi til nattverd?
2. Hvorfor?

¹ Frikirkens liturgihåndbok

² www.frikirken.no/om-frikirken

³ www.snl.no/forutsetning

⁴ www.anglicantheologicalreview.org/about/

To spørsmål som vi egentlig burde ha stilt i omvendt rekkefølge, siden utgangspunktet for hvorfor nattverden feires burde være avgjørende for hvordan selve feiringen blir seende ut. Spørsmålene vil likevel bli stående slik de gjør, fordi det var i denne rekkefølgen jeg behandlet dem. Det var gjennom den gjeldende praksis i Østre, gjennom det synlige – hvordan, jeg videre kunne rette blikket på årsaken til det hele – hvorfor. Slik er det ofte, eller nærmere bestemt bestandig når vi som menighet skal se på oss selv i fra et utenifra perspektiv. Når vi stikker fingeren i jorda er det situasjonen slik den er som blir avgjørende for hvilke tiltak som skal gjøres. Man kan si at jeg for Østre sin del påtok meg dette ansvaret, gjennom å se på den gjeldende praksis for innbydelse til nattverdbordet. Etter hvert som jeg overvar flere og flere gudstjenester la jeg merke til den skiftende praksisen som gjorde seg gjeldene. Gjennom en periode på et halvt år dukket følgende varianter opp:

"Alle som ønsker å være Jesu disipler er velkommen for å motta nattverd."

"Alle som tror og som vil følge Jesus er velkommen til nattverdbordet."

"Alle som ønsker fellesskap med Jesus er velkommen til nattverdbordet."

"Den som er døpt og tror er velkommen til nattverdbordet."

For min egen del ble jeg sittende å lure på hvilke alternativer som ville være riktig å bruke? En viktig bevisstgjøring før jeg selv skal stå der å forrette. I og med at jeg selv reagerte på ordlyden må jeg også forvente at andre kan gjøre det samme. I disse situasjonene er det greit at man har noe å svare, annet enn: "Vi gjør det fordi vi alltid har gjort det". Oppgaven har et mål i nettopp dette, i å bevisstgjøre menighetens ledelse i hva en skal gjøre når en udøpt ønsker nattverd? Det er i slike møter, mellom menneskers behov og hva kirken kan tilby, utfordringene dukker opp. Noen er på vegne av kirken villig til å strekke seg langt for å gi den søkende den bekreftelse vedkommende trenger. Andre er lite tilfredse med å strekke seg utover kirkens egne lover og regler. Dette gjelder ikke bare avhandlingens tema, men også andre kjente utfordringer som kirken har.

De praktisk teologiske utfordringene som oppstår når en udøpt ønsker å delta i nattverd kan utarte seg på forskjellige vis. I Den norske kirke kjenner vi godt til eksemplet hvor udøpte konfirmanter ønsker å delta i nattverdsfeiringen sammen med sine venner. Hva

skal en gjøre når en ser alle konfirmantene knele ved alterringen? Er dåp en forutsetning eller ikke?

Blant kirkegjengere i Frikirken ser vi også ektepar som gifter seg på tvers av konfesjoner med ulike dåpssyn. Som et mulig resultat av dette kan ektepar falle ned på valget om å ikke døpe barna sine, men heller gi valget til barna selv når de vokser opp. For å problematisere tematikken, kan vi se for oss disse barna som søndag etter søndag sitter på første rad, synger i barnekoret og deltar på søndagskole. Foreldrene ønsker å gi dem anledning til å delta i nattverden, vel vitende om kirkesamfunnets syn på saken. Valget står nå og faller på pastor? Skal han etter Frikirkens anbefaling velsigne barnet eller handle i tråd med foreldrenes ønske? Er dåp en forutsetning eller ikke?

Vi har skissert to eksempler hvor spenningen så definitivt er tilstede. En spenning mellom de pragmatiske anliggender og teologien, som vi opplever i våre menigheter uavhengig av hvilke kirkesamfunn vi måtte høre til. Jeg tror en teologisk refleksjon rundt innbydelsesordene kan bevisstgjøre oss angående hva vi sier om Guds rike. I denne bevisstgjøringen holder det ikke å kun se på *hvordan* vi gjør det innad i menigheten, men vi må se på *hvorfor*. Et slikt stilt spørsmål setter krav til en mer systematisk teologisk refleksjon. Etter å ha besøkt flere menigheter på tvers av kirkesamfunn har jeg en overbevisning om at det er flere som vil ha stort utbytte av en slik refleksjon. Jeg håper denne avhandling kan være et bidrag til nettopp det.

1.2 Problemstilling

Gjennom ordene: *"Den som er døpt og tror er velkommen til nattverdbordet"* settes tro og dåp som premiss for å delta i nattverden. Det gir grønt lys til noen og rødt til andre. Denne oppgaves problemstilling tar utgangspunkt i et av disse premissene, i det den spør: *Er dåp en forutsetning for å delta i nattverden?*

Et *ja/nei* spørsmål hvor målet er å svare nettopp det; ja eller nei. Men selv om oppgaven søker etter et svar som sier enten eller, må en ta høyde for at konklusjonen vil uttrykke et *ja* eller *nei* etterfulgt av et *men*. Et annet viktig poeng ved oppgavens ordlyd er å merke seg nøkkelordet *forutsetning*. Vårt endelige mål og oppdrag går ikke på å finne ut om dåpen er *hensiktsmessig* eller *god å ha* i møte med nattverden, men om det er en

forutsetning for å overhodet få delta i nattverden. Hvis oppgavens konklusjon kun finner dåpen som *hensiktsmessig* vil svaret på oppgavens problemstilling være; *nei, men...* Forutsetning er et sterkt ord og det defineres som *det å gå ut fra noe som gitt*³. Det er et ord som ikke etterlater seg mye tvil, noe det heller ikke kan være hvis svaret på problemstillingen skal være; *ja*.

1.3 Metode, materiale og disposisjon

Opgaven har sitt utgangspunkt i praktisk teologiske utfordringer knyttet til innbydelsen til nattverden, som beskrevet i oppgavens innledning. Oppgaven er likevel en systematisk teologisk drøfting, i det den tar for seg den dogmatiske sammenhengen mellom dåp og nattverd ut ifra problemstillingen om dåp er en forutsetning for deltagelse i nattverden.

Materialet knyttet opp til denne problemstilling kunne også vært nevnt som en motivasjonsfaktor. For det finnes lite litteratur som spesifikt tar for seg dåpen som forutsetning for deltagelsen i nattverd. I arbeidet med å finne egnet litteratur har jeg kun funnet småting fra hjemlig grunn. Dette i form av to korte avisinnlegg fra Vårt Lands verdidebatt, av henholdsvis Ola Smedplass og Harald Hegstad. Disse vil presenteres kapittel 4, som innledning til debatten. Utfordrende var det også å finne en debatt om tema som var forankret i luthersk teologi. Jeg ble dermed tvunget til å utvide horisonten, og lete etter debatter som hadde gjort seg gjeldende uten å tenke på hva slags kirkesamfunn de tok utgangspunkt i. Det hele resulterte i at jeg kom over en debatt som ble publisert i *Anglican Theological Review*, på begynnelsen av 2000-tallet. ATR er tidsskrift for teologisk refleksjon som er tett knyttet til Den episkopale kirke i USA og Den anglikanske kirke i Canada⁴. Flere artikler fra denne debatten vil jeg knytte inn i denne avhandlingen fordi den belyser argumenter for og imot som også bør reflekteres over i vår lutherske kontekst. James Farwell, Kathryn Tanner, Stephen Edmondson og Thomas E. Breidenthal er alle deltagere i denne debatten som jeg vil presentere og analysere.

³ www.snl.no/forutsetning

⁴ www.anglicantheologicalreview.org/about/

Oppgaven vil i drøftingsdelen overføre denne debatten i *Anglican Theological Review* over i en luthersk kontekst. Argumentene skal vurderes og belyses i rammen av en luthersk sakramentalteologi, ekklesiologi og tradisjonssyn. I et slikt type arbeid kommer man ikke utenom bekjennelsesskriftene; *Luthers lille katekisme* og *Confessio Augustana*. I tillegg vil jeg benytte meg av Peder Nørgaard-Højens kommentar til *Den danske folkekirkes bekendelsesskrifter*, og da spesielt med tanke på troens forhold til sakramentene. Wolfhart Pannenberg og Olav Skjevesland er teologer som vil bli knyttet inn i ekklesiologidelen. Det store spørsmålet er i denne drøftingsdelen om det er noe i den lutherske teologi som kan tale for en skiftende praksis, om en deltagelse i nattverden uten dåp som en forutsetning. Svaret på oppgavens problemstilling vil presenteres i oppgavens konklusjon sammen med et utblikk som peker på nye spørsmål og utfordringer som kirken har i tilknytting til denne tematikken.

Før vi kommer dit het, skal oppgaven starte med å se på den historiske bakgrunn, for å kartlegge hvordan lære og praksis har utviklet seg. Vi skal gå raskt i gjennom tre epoker i kirkehistorien ved hjelp av Ernest Bartels bok fra 2004, *Take Eat, Take Drink*. Den vil gi et bidrag i det å belyse hvordan sammenhengen mellom dåp og nattverd utartet seg i den eldste kirke, middelalderen og under reformasjonstiden. Etter denne historietime ser vi på situasjonen i dag, i noen ulike kirkesamfunn i både inn- og utland. Fem ulike kirkesamfunn vil presenteres kort, før vi til slutt i redegjøringen ser på det økumeniske bidraget.

2. Historisk bakgrunn

Problemstillingen i oppgaven står i en kirkehistorisk kontekst. Derfor skal vi i denne delen se på sammenhengen mellom dåp og nattverd i lys av tre historiske epoker:

1. Den eldste kirke
2. Kirken i middelalderen
3. Kirken i reformasjonstiden

Gjennom disse tre epokene har kirkens feiring av gudstjeneste variert i både form og innhold, noe som også har hatt betydning for nattverden. Vi skal ta dem for oss

kronologisk ved hjelp av Ernest Bartels bok *Take Eat, Take Drink*, som gir en historisk fremstilling av nattverdens utvikling gjennom århundrer.

2.1 Den eldste kirke

Når man søker etter den rette teologi og praksis rundt innbydelsen til nattverdbordet kommer man ikke utenom å lete etter den opprinnelige praksis. Hvordan det var i starten, i den eldste kirke? Dette er epoken som tar for seg de tre første århundrer, fra kirkens fødselsdag på pinsedag til den tid da Keiser Konstantin innfører trosfrihet i Romerriket (år 313). Særlig vekt vil legges på denne epoke siden den er sterkest knyttet opp mot den nattverdpraksis som gjorde seg gjeldende på Jesu tid.

Det er tre dokument fra den eldste kirke som er svært informative i henhold til spørsmålet om hvem som kunne delta i nattverden. De tre er *Didache*, Justin Martyrs *Apologien* og Hippolytus verk *Den apostoliske tradisjon*⁵. Vi skal i denne oppgave fokusere på *Didache*, en tidlig kristen lære som inneholder tre kapitler som gir veiledning i forhold til nattverden. Datering av skriftet er det mye diskusjon om. Noen forskere hevder det bør dateres til så sent som det 4. århundre, mens andre hevder det bør dateres så tidlig som år 50. Konsensusen av forskere vil likevel plassere skriftet til ca. år 100. Skriftet som kalles for *De 12 apostlers lære* eller *Den eldste kirkeordning*, fremstiller råd i liturgiske og organisatoriske spørsmål, og da også lære og praksis om hvem som hadde lov til å feire nattverd.⁶

I den engelske oversettelse leser vi: *"Allow no one to eat or drink of your Eucharist, unless they have been baptized in the name of the Lord. For concerning this, the Lord has said, "Do not give what is holy to dogs."*⁷ De samme retningslinjer kommer også til syne i de to andre skriftene som har blitt nevnt. Vi ser altså en praksis som setter klare spilleregler avhengig av hvilken dåpsstatus man hadde.

⁵ Bartels E. 2004. *Take Eat, Take Drink*. s. 69

⁶ www.earlychurch.org.uk/pdf/didache.pdf

⁷ www.paracletepress.com/didache.html

Gudstjenesten i denne epoken var delt i to seksjoner, hvor den første var åpen for alle, døpte, katekumener og udøpte. Den seksjonen inneholdt en kort liturgi, bestående av tekstlesning, preken og bønn. Mot slutten av første delen, etter at velsignelsen ble gitt og før inngangen til den andre seksjon, reiste diakonen seg og annonserte: *"La alle udøpte forlate rommet"*. Den apostoliske konstitusjon reviderte i år 380 ordlyden til: *"La ingen katekumener, vantro eller kjettere være her"*. Gjennom historien har ordlyden fortsatt og forandre seg, men poenget er det samme gjennom hele den kristne tradisjon. Dåpen har vært en forutsetning for å delta i Herrens måltid. Det er om denne praksisen vi i dag snakker om lukket nattverdbord, siden diakonene bokstavelige talt stengte dørene.⁸

Det fantes også andre restriksjoner i forhold til hvem som kunne delta i nattverden. Bordet var heller ikke åpent for mennesker som levde i åpen synd, slik som eksemplet i 1. Korinterbrev 5 viser, om mannen som levde med sin fars kone. I vers 11 sier Paulus at en ikke skal omgås eller spise med kristne brødre som lever i hor eller grådighet, som var drankere eller ransmenn. Det å skulle "spise sammen med" vil i dette tilfellet handle om det måltidsfellesskap de hadde innad i menigheten, altså nattverden.⁹

I *Didache* ser vi også tydelige tegn på at ekskludering fra nattverdsfeiringen kunne forekomme: *"Let no one who has a dispute with a fellow Christian assemble with you until they are reconciled, so that your sacrament may not defiled."*¹⁰

Heldigvis var det også her muligheter for tilgivelse og videre en vei tilbake til fellesskapet, noe vi kan lese om i 2. korinterbrev 2:6-10. Men veien tilbake til Herrens måltid var ofte lange å gå. Angreprosessene kunne vare i mangfoldige år, noe boken til Bartels opplyser om:

- For utroskap ville man bli ekskludert fra nattverdfellesskapet i 5 år.
- En troende kvinne som hadde forlatt sin mann på grunn av utroskap, og igjen giftet seg kunne ikke ta imot nattverd før hennes første mann døde.
- Hvis en troende falt fra og ikke deltok i kirken over en lang periode, var den angreprosessen satt til å være 10 år.

⁸ Bartels E. 2004. s. 69-70

⁹ Bartels E. 2004 s.83

¹⁰ Bartels E. 2004 s.83

- Hvis soldater med overlegg hadde drept noen under krigføring kunne en bli ekskludert i opp mot 20 år.

I denne sammenheng kan vi også nevne at det fantes retningslinjer for kristne som var på enten reise- eller flyttfot. Siden en ikke ville få motta nattverd på et nytt sted, i en ny menighet, uten gyldige papirer for at en var skikket til nattverdgang, ble det laget sertifikater hvor en ble erklært som kvalifisert.¹¹

Til slutt innunder denne presentasjonen av nattverden i den eldste kirke er det viktig å poengtere hvorfor det lukkede nattverdbordet ble praktisert. Det handlet ikke først og fremst om inkludering kontra ekskludering. Men det handlet om å verne det særegne kristne som nattverden jo var og er. Det lukkede nattverdbordet var et uttrykk for samhold og fellesskap i menigheten. Et fellesskap som skulle bevare enheten som Paulus skriver om i Efeserbrevet 4. Slik som Herren, troen og dåpen var én skulle også menigheten være én. Retningslinjene i blant annet *Didache* blir et virkemiddel i å bevare nettopp denne enheten.

2.2 Middelalderen

I overgangen fra den eldste kirke til middelalderen er det særlig to begivenheter som bør trekkes frem som banebrytende for kristendommens fremvekst. Den ene hendelsen er Keiser Konstantins omvendelse til kristendommen i år 312, som setter en stopper for den store forfølgelse av kristne. Den andre hendelse er ediktet fra år 380 som langt på vei sikret kristendommen som Romerrikets statsreligion. Hendelsene er avgjørende for at det vi i dag kjenner som Europa ble kristnet.¹²

Rent fysisk ser vi i denne epoke at kirkebyggene vokser seg større og får en mer høytidelighet over seg. Interessant er det også å se at kirkerommene får flere alterringer som gir mulighet for parallelle nattverdmesse. Som et resultat av denne fremveksten ser vi starten på private nattverdmesse i begynnelsen av det 6. århundre, en praksis som økte utover middelalderen. Siden det nå var mulig for kirken å "huse" flere nattverdgjester melder det seg en annen type utfordring. I og med at det ble gjennomført parallelle nattverdsfeiringer rundt de ulike alterringer ble volumet en

¹¹ Bartels E. 2004 s.83-84

¹² Bartels E. 2004 s.68-70

utfordring. Presten kunne ikke lenger snakke med sin vanlige stemme, men måtte i stedet hviske ordene til nattverdgestene. Disse private messene ble referert til som stille messer.¹³

Trenden er klar og viser at jo lenger inn i middelalderen vi kommer jo mer blir de visuelle elementene viet plass til i gudstjenesten. Oppmerksomheten går fra innstiftelsesordene til prestens presentasjon av brødet og vinen, det vi kaller for *elevasjonen*. Herrens måltid går fra å være et fellesskapsmåltid til et ritual, hvor presten blir mer og mer sentral, mens menigheten i større grad blir tilskuere. Fellesskapstanken blir også svekket ved innføringen av oblatkjeksene. Det er tydelig at den religiøse individualismen er på frammarsj.¹⁴

En historisk begivenhet som er verdt å nevne er det 4. laterankonsil i år 1215. Det var her Pave Innocent II blant annet deklarererte transsubstansjonslæren som kirkens rette lære. Mer interessant i forhold til problemstillingen vår er innføringen av tvungen altergang, som også har sine røtter fra dette konsil. Fra år 1215 var lekfolket en gang i året nødt til å skrifte og gå til nattverd, en begivenhet som skulle finne sted i påsken. Når lekfolket hadde utført skriftemålet, og dermed var rett skikket, var det likevel kun et tørt måltid som ventet dem ved alterringen. For i denne tiden var det nemlig kun brødet (oblaten) de mottok, siden presten drakk vinen på vegne av menigheten.¹⁵

Kort oppsummert kan vi si at det praktisk teologiske problem som den eldste kirke opplevde i forbindelse med nattverdsfeiringen, i det å verne nattverdbordet fra udøpte, forsvinner siden alle i denne tiden er døpt. Som en naturlig konsekvens av dette finnes det lite litteratur som tar for seg dåpen som forutsetning for å delta i nattverden.

2.3 Reformasjonstiden

I reformasjonstiden kommer Luther på banen med sitt ønske om gå tilbake til oldkirkens messe. Luther savner en mer handlingsbestemt gudstjeneste hvor menigheten tar en aktiv del. Dette var i en periode hvor det opplevdes vanskelig med det

¹³ Bartels E. 2004 s.113

¹⁴ *Frikirkens Temahefte: Herrens Måltid*, 2013, s.13

¹⁵ Bartels E. 2004 s.115-117

som kaltes for "massealtergang", en nattverdsfeiring som ble mer til en vane, ofte styrt av sosialt press enn av åndelig søken¹⁶. I et tiltak for å skape mer delaktighet i gudstjenestelivet iverksatte Luther en ny nattverdliturgi på det tyske morsmålet.¹⁷

Luther kom også med et forslag om at de som ønsket å delta i nattverden på forhånd skulle si ifra til presten. På denne måten kunne presten ha en viss kontroll på hvem som rettmessig kunne motta i nattverden. De som hadde syndet og ikke gjort opp for seg ved å be om tilgivelse var ikke rettmessige nattverdsgjester. Dette har sitt utgangspunkt i tolkningen av Matteus 5:23-24¹⁸:

"Om du bærer offergaven din fram til alteret og der kommer til å tenke på at din bror har noe imot deg, så la gaven ligge foran alteret og gå først og bli forlikt med din bror. Så kan du komme og bære fram offergaven din!"

Man måtte med andre ord være i stand til å vurdere seg selv og det liv man levde, før man kunne delta i nattverden. De som ikke var i stand til dette kunne heller ikke være med i deltagelsen. Helt konkret innebar dette; barn og voksne som ikke hadde fått tilstrekkelig kunnskap om hva nattverden innebar. 1. Korinterbrev 11:28 støttet oppunder slike retningslinjer: *"Enhver må prøve seg selv og så spise av brødet og drikke av begeret."*¹⁹

Slike tiltak var med på å øke kravet om verdighet i møte med Herrens bord. Noe som medførte at tallet på nattverdsgjester sank betraktelig. Det som skulle være fromme ønsker for en rett feiring av Herrens nattverd, ble heller en avsakramentalisering av fromhetsliv for mange.²⁰

¹⁶ *Frikirkens temahefte - Herrens måltid*, 2013 s. 14

¹⁷ Bartels E. 2004. s.146

¹⁸ Bartels E. 2004. s.214

¹⁹ Bartels E. 2004. s.214

²⁰ *Frikirkens temahefte - Herrens måltid*, 2013 s. 14

3. Situasjonen i den moderne tid

Denne delen av oppgaven ønsker å presentere hvordan situasjonen er i dag. Den ønsker å presentere hvilke bestemmelser som ligger til grunn for den lære og praksis som gjør seg gjeldene hos utvalgte kirkesamfunn. Presentasjonen vil ikke være omfattende, men den vil klargjøre om dåp settes som en forutsetning eller ikke for nattverddeltagelsen. Kirkesamfunnene som vil bli presentert er Den norske kirke, Den evangelisk lutherske frikirke, Den katolske kirke, United Methodist Church og The Church of England. I tillegg vil et fokus bli rettet mot det økumeniske arbeidet som har gjort seg gjeldende i det 20 århundre.

3.1. Den norske kirke

Den norske kirke opererer med det de kaller for: de alminnelige bestemmelser for hovedgudstjenesten. Disse ble fastsatt sist på kirkemøtet i 2011 og inneholder et slags regelverk for hvordan hovedgudstjenesten skal se ut. Punkt 39 i dette regelverket gir svar i henhold til vårt utgangspunkt. Stiller vi spørsmålet i vår problemstilling til Dnk får vi dette svaret: Alle dømte kan delta i nattverd²¹.

En kortfattet begrunnelse kan vi lese av Kirkemøtet 08.1/10-saksorientering: At dette har sin begrunnelse i kirkens hovedforståelse, og det vises til at i hele kirkens historie har dåpen vært en forutsetning for nattverddeltagelse. De viser altså til tradisjonen, uten videre begrunnelse. Dnk er altså tydelig i sine bestemmelser, men spørsmålet er hvor tydelig dette kommer frem for deltagerne i nattverdsfeiringen.²²

3.2 Den Evangelisk Lutherske Frikirke

Frikirken skiller seg ikke mye fra Den norske kirkes lære om sammenhengen mellom dåp og nattverd. Allikevel er det noen forskjeller på hvordan læren kommer til uttrykk i gudstjenesten. Den som forretter nattverd innbyr alle troende og dømte til Herrens bord og minner om hva nattverden er og gir. Som presentert i oppgavens innledning anbefales liturgen til å si: "alle som tror og er døpt er velkommen til nattverdbordet."

²¹ www.kirken.no/?event=doLink&famID=3509

²² Referat av Dnks Kirkemøte, KM 08.1/10, s. 11-12

Her er det viktig å legge merke til at menighetene ikke er pålagt å bruke den nevnte ordlyden, men at den anbefales.²³

I Frikirkens temahefte *Herrens måltid*, utarbeidet av et teologisk fagråd, utgitt våren 2013, presenteres frikirkens syn på "hva sakramentet er, hvem som bør bruke det, hva det gagnar og hvordan en bør berede seg for å nyte det verdig."²⁴ Her pekes det på den klare sammenhengen mellom dåp og nattverd. Ut fra Jesu egen befaling skal en kristen søke dåpen, ja la seg døpe. Ikke som en valgfri mulighet, men som en nødvendig og helt avgjørende del av sitt disippelskap. Å ikke være døpt er for en kristen kun en midlertidig tilstand. Dåpen er det nye paktstegnet mellom Gud og mennesket og nattverden er paktsmåltidet for de dømte/troende. Tanken er her at bare den som gjennom dåpen har del i paktsfellesskapet kan delta i paktsmåltidet – nattverden. Frikirken anbefaler med bakgrunn i dette at udømte barn, ungdom eller voksne, blir velsignet ved nattverden.²⁵

Dåpen blir dermed en inngangsport til nattverden i landets 82 menigheter innenfor Frikirken. Også i Oslo Østre, selv om det ikke alltid uttrykkes like tydelig i menighetens nattverdsfeiring.

3.3 Den katolske kirke

I Den katolske kirke er alle dømte kalt til en aktiv feiring i nattverden. Dåpen er sammen med konfirmasjonen en forutsetning for å delta i nattverden. Walter Kardinal Kasper skriver i sin bok *Enhetens sakrament* om den rolle alle dømte har i feiringen av nattverden. Han skriver at alle i nattverdsfeiringen utøver en ekte liturgisk tjeneste. En tjeneste som er et uttrykk for "den verdighet og sendelse de har fått gjennom dåpen..."²⁶

I Den katolske kirkes katekisme uttrykkes det slik: "Fordi brødet og vinen etter et gammelt uttrykk er blitt "eukaristisert", "kaller vi dette måltidet *eukaristi*. Ingen annen har lov til å ta del i det enn den som tror at det vi lærer, er sant, som er blitt rensset i det bad som gir syndsforlatelse og gjenfødelse, og som lever slik Kristus har lært oss."²⁷

²³ Frikirkens Liturgihåndbok

²⁴ *Herrens Måltid – Frikirkens temahefter 2013* s.7

²⁵ *Herrens Måltid – Frikirkens temahefter 2013*. s.22

²⁶ Kasper Kardinal W.2005, *Enhetens sakrament – Eukarist og kirke*, s.18

²⁷ *Den katolske kirkes katekisme 1994*, s. 353 St. Justin (norsk oversettelse)

Men i katekismen beskrives ikke dåpen bare som *krav* i møte med nattverden, men også som en *rettighet*: "Samtidig som dåpen fører ansvar og forpliktelser med seg, gir den også den dømte rettigheter innenfor Kirken: rett til å motta sakramentene, rett til å næres ved Guds Ord og til å støttes ved Kirkens åndelige botemidler."²⁸

3.4 United Methodist Church

The United Methodist Church har en muntlig tradisjon for det vi kaller for åpent nattverdbord, og skiller seg dermed ut fra de vi til nå har presentert. I UMC er det ikke nedtegnet i noen kirkelære om dåp er en forutsetning eller ikke. Kirkesamfunnet erkjenner at alle mennesker har en hellig verdi, som gjør dem kvalifisert til å delta i gudstjenestens lovprisning, og i å motta sakramentene. Dette helt uavhengig av rase, hudfarge, opprinnelse, status eller økonomisk situasjon. I dette kirkesamfunn finnes det ingen forutsetninger for deltagelse i nattverden, utenom det som kommer til uttrykk i selve liturgien. Scott J. Jones presenterer i sin dogmatikkbok to alternativer i hvordan invitasjonen til nattverdbordet kan lyde i United Methodist Church. I den første inviterer Kristus alle de som elsker ham, og som oppriktig vender seg bort fra sin synd og søker fred med sin neste. Det andre alternativet er noe lenger og jeg velger derfor å sitere det på engelsk: "*Ye that do truly and earnestly repent of your sins, and are in love and charity with your neighbours, and intend to lead a new life, following the commandments of God, and walking from henceforth in his holy ways: Draw near with faith, and take his Holy Sacrament to your comfort.*"²⁹ Verken dåp eller medlemskap stilles som forutsetning for deltagelse i nattverden. Så lenge man er enig med forholdene i liturgien er bordet åpent.³⁰

Liturgiboken til Metodistkirken her hjemme i Norge har ikke falt langt fra stammen. Så vi ser en praksis som er opp imot identisk med UMC. I Metodistkirken som i UMC innbys ikke bare kirkens egne medlemmer, men alle som tror på Jesus Kristus eller som søker å finne veien til tro på ham, uavhengig av om de tilhører et kristent kirkesamfunn eller ikke. I tråd med metodistisk tradisjon bør liturgen eller gudstjenestelederen minne om

²⁸ *Den katolske kirkes katekisme* 1994, s. 353

²⁹ Jones S. J. 2002. *United Methodist Doctrine – The Extreme Center*, s.266

³⁰ Jones S. J. 2002, s.265-266

at nattverden er et styrkemåltid for troende, men også et middel som kan formidle tro til ikke-troende.³¹

3.5 The Church of England

Vi skal i redegjørelsen også tar for oss The Church of England. Dette er moderkirken til det kirkesamfunn som oppgavens debatt har sitt utgangspunkt i. Kirken setter konfirmasjon som premiss for å delta i nattverden, noe som også innebærer at kandidaten må være døpt. Denne lære er rotfestet i *Canons of the Church of England: "It is the duty of all who have been confirmed to receive the Holy Communion regularly, and especially at the festivals of Christmas, Easter and Whitsun or Pentecost."*³²

Det er en positiv ladd formulering, siden den fokuserer på tilgangen fremfor restriksjonen. Setningen oppfordrer den som har tilgang, til å benytte seg av sakramentet, og da spesielt ved helligdager.

Verdt å merke seg er at kirkesamfunnet i den siste tiden har diskutert muligheten for å slippe til ukonfirmerte barn i nattverden. Kirken kom i 2007 ut med retningslinjer i forbindelse med denne skiftende praksisen.³³

Videre kan vi også se på Den episkopale kirkes lover og regler knyttet til hvem som har tilgang til nattverdbordet, for å se om de skiller seg vesentlig fra deres moderkirke. Feiringen av nattverden i Den episkopale kirke har et stort spenn, fra de lavkirkelige menighetene hvor fokuset ligger på fellesskapet, til de mer høykirkelige menigheter hvor det fokuseres mer på måltidets sakramentale aspekt. Uavhengig av dette har det siden 1972 kun vært kristne, døpt i Faderens, Sønnens og Den hellige ånds navn, som er velkommen til å delta i nattverdfellesskapet.³⁴

Den episkopale kirkes lovbok, *Constitutions & Canon*, fremgår restriksjonen veldig tydelig. Den episkopale kirke skiller derfor ut fra de andre kirkesamfunnene som har

³¹ Liturgier Metodistkirken 2009. s.15

³² Canons of The Church of England

³³ *Admitting Children to Holy Communion before Confirmation* - Guidelines for parishes. 2007 The Church of England – The diocese of Chester.

³⁴ Bartels E. 2004 s.178

blitt presentert. Der hvor Dnk, DELF og deres egen moderkirke velger å formulere setningen positiv, ved å tydeliggjøre hvem som har tilgang til nattverden, velges det her å fokusere på hvem som ikke har tilgang: *"No unbaptized person shall be eligible to receive Holy Communion in this Church."*³⁵

3.6 Økumenikk

Det finnes flere økumeniske råd og forbund, men det største og mest innflytelsesrike finner vi i *Kirkenes Verdensråd*. Rådet har sin opprinnelse i to økumeniske organer som ble dannet på verdensmisjonsmøtet i Edinburgh i 1910, *Faith and Order* og *Life and Work*. Førstnevnte fokuserte på kirkens enhet på grunnlag av felles tro og organisasjonsmessige fellestrekk, mens sistnevnte rettet sitt fokus på kristent fellesskap i sosial instans. I 1937 vedtok de å slutte seg sammen til nettopp *Kirkenes Verdensråd*, noe som ble endelig i 1948.³⁶

Vi skal nå ta for oss to viktige dokument som *Faith and Order* har publisert, *BEM-dokumentet* (Baptism, Eucharist and Ministry) og *One Baptism*. *BEM* også kalt *Lima-dokumentet* er det mest distribuerte økumeniske dokument som noen gang er utgitt, og tar for seg områdene innenfor kirkens tro og liv som går på dåp, nattverd og tjeneste. Dokumentet presenterer det medlemmene av *Kirkenes Verdensråd* kan enes om, men samtidig markeres det hvor forskjellene ligger. *Lima-dokumentet* er grunnleggende for mye gjensidig annerkjennelse mellom kirkesamfunn og forblir av den grunn en viktig referanse den dag i dag.³⁷

Lima-dokumentet poengterer sammenhengen mellom dåp og nattverd gjennom å vise til Kristi kropp. Det er lemmene på Kristi kropp som i nattverden mottar forsikring om tilgivelse for syndene og pant for evig liv. Nattverden gir næring til Kristi kropp, som utgjør kirken, i det den er kalt til. Det ene brødet og det ene begeret representerer enheten i Kristus mellom alle de som deltar, uavhengig av tid og sted. I følge *Lima-dokumentet* er nattverden det fellesskap som manifesterer Guds folk. Feiringen av nattverd har å gjøre med kirken som helhet. På samme måte som den lokale menighets

³⁵ *Constitution & Canon* 2006. s.55

³⁶ www.snl.no/Kirkenes_Verdensr%C3%A5d

³⁷ www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-commissions/faith-and-order-commission/i-unity-the-church-and-its-mission/baptism-eucharist-and-ministry-faith-and-order-paper-no-111-the-lima-text

nattverdsfeiring er en del av den ene verdensvide kirke, er også den ene kirke involvert i den lokale. Dette medfører et ansvar. For til den grad en kirke hevder å være en manifestasjon av den ene kirke, vil den også måtte leve ut sitt liv som tar på alvor andre kirkers mål og interesser. Av denne grunn spiller økumenikken en rolle når teologi, både i lære og praksis forandres.³⁸

Dokumentet viser dermed hvordan kirken, lemmene på Kristi kropp, er kalt til å vitne om Jesus og hans oppstandelse. Lik Jesus som gikk ut til tollere og syndere og delte måltidsfellesskap, er også de kristne i nattverden kalt til å være solidariske med de utstøtte og være et vitne om Kristi kjærlighet.³⁹

Kristi kropp er et nøkkelord i dette dokument, og vi skal derfor se nærmere på hva det innebærer. *One Baptism*, utgitt av Faith and Order i 2011, er en videreutvikling og forklaring av Lima-dokumentet, som tar for seg spørsmål knyttet til kristen innvielse i kirken, gjensidig anerkjennelse av dåp, og de grunnleggende bånd i kristen enhet. Studiedokumentet vil gi oss en mer presisert forklaring på hvordan og hva det vil si å bli en del av Kristi kropp.⁴⁰

I den kristne dåp, gjennom Den hellige ånds gaver blir vi inkorporert i Kristus (Gal. 3:27), adoptert som arvinger av Far (Rom 8:14-17) og blir til et hellig tempel for Den hellige ånd (1. Kor. 3:16-17). Dåpen er inntredenen i fellesskapet med treenigheten, livet med Fader, Sønn og Hellig ånd. Videre poengterer dokumentet dåpens tilknytting til skriften, ved at den aktualiserer hele frelseshistorien. Den dømte tar del i Kristi død og oppstandelse (Rom. 6:3-5, Kol. 2:12), i renselsen fra synden (1. Kor. 6:11), i det å bli født på ny (John 3:5), i opplysningen fra Kristus (Efes. 5:14), i det å bli kledd i Kristus (Gal. 3:27) og i det å bli fornyet, gjort mulig ved Den hellige ånd (Titus 3:5).⁴¹

Både dåp og nattverd leder kristne inn i fellesskapet med den treenige Gud, og fellesskapet med hverandre. Men det er likevel den urepeterbare dåpen som leder den

³⁸ *Baptism, Eucharist and Ministry*. 1982. Faith & Order paper nr.111. s.12

³⁹ BEM. 1982. s.13

⁴⁰ www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-commissions/faith-and-order-commission/ii-worship-and-baptism/one-baptism-towards-mutual-recognition

⁴¹ *One Baptism* 2011. Faith and Order paper 210. s.5

kristne til regelmessig deltagelse i nattverden. Dette fordi dåpen er inngangsporten til kirken. Dokumentet trekker frem rekkefølgen som kommer til syne i Apostlenes gjerninger i forsamlingens reaksjon på Peters tale, som argument for dette standpunkt:

"Da de hørte dette, stakk det dem i hjertet, og de sa til Peter og de andre apostlene: "Hva skal vi gjøre, brødre?" Peter svarte dem: "Vend om og la dere døpe i Jesu Kristi navn, hver og en av dere, så dere kan få tilgivelse for syndene, og dere skal få Den hellige ånds gave."

De som tok imot budskapet ble døpt og dedikerte seg til apostlenes lære og fellesskap, til brødsbrytelsen og bønnene.⁴²

I spørsmålet om deltagelse i nattverden for udøpte taler *One Baptism* klart og tydelig. En slik praksis skaper en distanse mellom dåp og nattverd, som truer integriteten til begge sakramentene. Som et grunnleggende prinsipp, sier dokumentet, at den historiske rekkefølgen, dåp før nattverd skal gjelde av hensyn til enheten i kirken. Dokumentet spør retorisk: *"How is it possible for a person to share in the constitutive meal of the church, the body of Christ, without having been incorporated in that body through baptism?"*⁴³

4. Debatten

Vi skal i denne delen ta for oss debatten, hvor argumenter for og imot dåp som forutsetning for deltagelse i nattverd vil bli presentert. Her vil det innledningsvis bli gjort rede for hva slags debatt som har blitt utvalgt, og årsakene til nettopp det. Det må likevel nevnes at det var og er oppsiktsvekkende utfordrende å finne en debatt som hadde tilhørighet i den lutherske teologi. Det er fristende å spørre hva dette kommer av? Hvorfor har ikke debatten fått ben å gå på her på hjemlig grunn? Min hypotese ligger i den tradisjon vår kirke befinner seg i. Ut i fra den historiske bakgrunnen som viser at det praktisk teologiske problem ikke har gjort seg gjeldende siden den eldste kirke. Ja, kirken i middelalder og reformasjonstid hadde en rekke utfordringer når det gjaldt nattverd og hvem som var rett skikket, men det handlet ikke om den udøpte i møte med nattverdbordet. Dette av den enkle grunn; alle var døpt. De samme dåpstallene har vi

⁴² *One Baptism* 2011. Faith and Order paper 210. s.11

⁴³ *One Baptism* 2011. Faith and Order paper 210. s.17

ikke lenger i de lutherske kirker. Mennesker møter kirken med ulik dåpsstatus og derfor dukker utfordringen opp.

Det som har vært å oppdrive av debatt her hjemme i Norge har vært i form av avisinnlegg i Vårt Lands verdidebatt. 22. november 2010 skrev Ola Smedplass, forbundsleder i Det Norske Diakonforbund et innlegg angående invitasjonen til nattverdbordet. I sin egen menighet var han vant til å høre at nattverden er for alle og at alle var like velkommen. Han reagerer i sitt innlegg på høringsforslaget i forkant av kirkemøtet om alle døpte har adgang til nattverden. Smedplass sitt utgangspunkt er at eksklusjon til nåde og fellesskap ikke skal forekomme, og mener derfor at invitasjonen må endres. I hørings svar fra Det norske diakonforbund foreslås invitasjonen endret til: "Alle som søker nåde og fellesskap har adgang til nattverden."⁴⁴

Til å bygge opp under endringen trekker Smedplass inn utfordringene som dukker opp i forbindelse med konfirmasjonen. Utfordringer som er kjente innenfor praktisk teologi og som også ble presentert i oppgavens innledning. Hvert år lar flere konfirmanter seg døpe like før konfirmasjonssøndagen fordi de ikke ble døpt som barn. Smedplass spør i sitt innlegg om punkt 39 vil innebære at de som ennå ikke er døpt ikke får gå til alters for å motta nattverd sammen med sine med-konfirmanter?

Harald Hegstad, leder av Oslo bispedømmeråd og medlem av Kirkerådet, svarer noen dager senere i Vårt land at han er fullt klar over de pedagogiske problemer dette kan reise, ikke minst i forhold de til udøpte konfirmanter. Men han stiller samtidig spørsmålsteget om det er god trosopplæring å legge seg på en praksis som utydeliggjør det prinsipielle forholdet mellom dåp og nattverd. Han peker også på konsekvensene en forandring ville bety for økumenikken sin del.⁴⁵

I mangel av en mer omfattende debatt på hjemlig grunn har jeg valgt å ta turen over Atlanterhavet og til *Den Episkopale kirke* i USA. En kirke som hører innunder *Det anglikanske kirkefellesskap*, som har sitt utspring fra *The Church of England*.

⁴⁴ Smedplass O. 2010, *Hvem kan få nattverd?* Verdidebatt i VL

⁴⁵ Hegstad H. 2010, *Nattverden for de døpte*. Verdidebat i VL

Det er en debatt som kommer som et resultat av skiftende praksis rundt innbydelsen til nattverdbordet. Stadig flere menigheter opplever det stadig vanskeligere å ikke kunne tilby nattverd til udøpte, og flere menigheter velger å praktisere det vi kaller for åpent nattverdbord. Et uttrykk som kan skape mange assosiasjoner, det vil derfor være klokt å avgrense hva det i denne debatten handler om. Åpent nattverdbord er i mange kretser betegnet som muligheten å delta i nattverden på tvers av konfesjonstilhørighet. Men i denne debatt og avhandling er åpent nattverdbord definert enda videre. Åpent nattverdbord gir mulighet for alle, uavhengig av dåpsstatus, å delta i Herrens måltid. Med denne klargjøringen i boks kan vi la debatten starte.

4.1 James Farwell

James Farwell er assisterende professor ved *H. Boone Porter Chair of Liturgics*. Det er denne mannen som tar initiativet og gir liv til debatten, med sin artikkel *Baptism, Eucharist and the Hospitality of Jesus: On the practice of "Open Communion" (2004)*. Gjennom artikkelen ønsker Farwell å skape en refleksjon rundt den skiftende praksisen mot åpent nattverdbord. Han prøver å få forsvarerne av åpent nattverdbord på banen slik at en debatt for og imot kan starte. Farwell poengterer tidlig i sin artikkel at han ikke ønsker å avvise praksisen tvert, men i stedet reflektere over den eksisterende bevegelsen som er i gang, rundt om i de episkopale menighetene i USA. Farwell har latt seg provosere av hvordan de lokale menighetene hever seg over loven og samtidig er med på å inspirere andre menigheter til å slå følge. Han opponerer spesielt mot de profilerte menighetene som kjører en samvittighetsfull strid mot kirkelæren, hvor nattverd er begrenset til de døpte:

*"No unbaptized person shall be eligible to receive Holy Communion in this Church."*⁴⁶

Samtidig gir han tilhengere av åpent nattverdbord en påminnelse; "...one must remember that while the canons are not infallible and are constantly being vided, there is a forum for revision and it is not the local parish."⁴⁷ Det forumet som Farwell faktisk sikter til er Den episkopale kirkes generalforsamling som avholdes hvert tredje år. Det

⁴⁶ Constitution and Canon 1.17.7

⁴⁷ Farwell J. 2004, *Baptism, Eucharist and the hospitality of Jesus*, s. 216 i *Anglican Theological Review*

er i alt avholdt 77 slike generalforsamlinger og forut for den 74 utgave ble det satt ut en høring i spørsmålet om åpent nattverdbord. Høringen resulterte ikke i noen skriftlige endringer i *Constitution and Canons*, men likevel skiftet stadig flere menigheter praksis og åpnet nattverdbordet for udøpte. Det er denne skiftende praksisen som han opplever som noe tilfeldig, uten en dypere systematisk teologisk refleksjon. Han uttrykker i sin artikkel en bekymring for hva skiftet vil ha å si for kirkens identitet. Det er tydelig at Farwell ikke ønsker en skiftende praksis, men han forholder seg likevel balansert, og brenner ikke avgårde med kruttsalver mot "den andre siden av nattverdbord". Hans mål er refleksjon og det er kanskje derfor han tidlig i sin artikkel legger frem hovedmomentene for en skiftende praksisen.

1. Kirken er sakramentet av Jesus Kristus, det opprinnelige sakrament fra Gud. Kirkens etikk burde derfor bli formet og vurdert ut i fra Jesu etikk.
2. Jesus handlet og forkynte i påvente av Guds rike, hvor skillene mellom de på innsiden og de på utsiden, den syndige og den rene, ble oppløst av den nådefulle Gud. Jesus viste sitt bilde av Guds rike gjennom å vise radikal gjestfrihet til syndere og utstøtte. Og reserverte sin strengeste dom til de religiøse lederne som dro opp skillelinjene mellom de på innsiden og de på utsiden av den hellige kjerne.
3. Hvis måltidsfellesskapet til Jesus inkarnerte hans visjon om Guds rike, burde vel vårt gjøre det samme. Å gjøre dåpen til dør for bordfellesskapet ville være en slik ekskluderende regel, som sier at man først må entre den hellige kjerne før man kan delta i fellesskapet av de troende. Men Jesus var derimot gjestfrie mot alle, da burde vi også være det. Hvis Gud er åpen for alle, burde vel vi også være det.

Etter en balansert start, tar det likevel ikke lang tid før Farwell blir tydeligere i sine meninger. Han sier han er nødt til å høre noe annet enn inspirasjonen som ligger i Jesu radikale gjestfrihet for å bli overbevist. Hans utsagn: "I believe that the practice of open

communion is inhospitable"⁴⁸, var kanskje den provokasjonen som skulle til for at flere anerkjente amerikanske teologer melder seg på.

Farwell tar for seg måltidsfellesskapene Jesus hadde i sin tjeneste og ser på deres sammenheng med selve nattverdsfeiringen. Dette ved hjelp av John Koenig, som er professor og prest i Den episkopale kirke. Han kommer med en forklaring på sammenhengen mellom Jesu åpne måltidsfellesskap med de mangfoldige og måltidet rettet mot hans disipler. Koenig ønsker at de kan forholde seg til hverandre i et ikke-dualistisk forhold, men hvor de likevel ikke blir ett og samme. Nattverden blir selve grunnlaget for de åpne og mer omfattende måltidene Jesus hadde med folk. Slik sier Koenig at det også skal fungere for kirken. Nattverden skal være selve grunnlaget for de som har adoptert Jesu visjon om Guds rike.⁴⁹

Farwell ønsker å klargjøre at hvis "alt" i vår menighetssammenheng er nattverd, for eksempel kveldsmat med husefellesskapet eller middag med menigheten før en kveldsgudstjeneste, da er ingenting nattverd. Farwell er ute etter å tenke seg Jesu siste måltid med disiplene som en overlevering av hele hans misjon: "Setting his own impending sacrifice in the context of a life poured out for the kingdom to which they eventually understood themselves to be committed"⁵⁰. Med dette som fokus er det naturlig å tenke over hvem som deltar i dette måltidet og om de har forpliktet seg til dette kallet. En slik praksis ser ikke Farwell på som ekskluderende, men som en praksis som er rettet mot et spesielt "publikum". Nattverden er i følge Farwell måltidet hvor disipler kan møtes i et intimt måltidsfellesskap med Jesus, hvor man blir utrustet til tjeneste for å fremme Guds rike. De andre måltidene som Jesus engasjerte seg i var en del av misjonen ut til verden. Vi snakker altså om to ulike typer måltider med ulikt publikum og med ulikt mål.⁵¹

For å bevare den eksisterende lære og praksis innenfor Den episkopale kirke trekker Farwell inn logikken, i forhold til hvilken rekkefølge sakramentene bør og skal benyttes. Selv om ikke Farwell eksplisitt viser til skriftsteder i Evangeliene eller Paulusbrevene

⁴⁸ Farwell J. 2004, *Baptism, Eucharist and the hospitality of Jesus*, s. 217

⁴⁹ Farwell J. s.221

⁵⁰ Farwell J. s.222

⁵¹ Farwell J. s.222

mener han likevel det kommer frem en kompleks logikk i forhold til deltagelse. En skulle ikke delta i nattverdmåltidet, hvis man ikke samtidig legemliggjør det en er forpliktet til i dåpen. Farwell ser på nattverden som et ritual som både styrker og symboliserer en inngang til påskens mysterium, hvor disiplene deltok i en legemlig gjøring av Jesu fortsettende tjeneste i verden. I den forståelse at det er de døpte som inngår i det mysteriet og det er derfor måltidet er beregnet for de døpte. For Farwell er dåpen en forpliktelse til *basileia tou theou*, Guds rike, og nattverden er et rituellet minnesmåltid hvor forpliktelsen til *basileia tou theou* styrkes. Det er ut i fra dette han stiller seg tvilende til, om en uavhengig forandring i nattverdliturgien kan la seg gjennomføre uten at det vil få konsekvenser for dåps- og nattverdteologien. Han er bekymret for at sammenhengen mellom dåp og nattverd svekkes ved en slik endring i praksis.⁵²

Farwell drar frem *The Book of Common Prayer* (et grunnleggende skrift i den anglikanske kirke) i det han skal forklare sammenhengen mellom sakramentene. I dåpen lærer disiplene at et liv i takknemmelighet til Guds nådefulle gave er et liv som fremmer Guds rike, hvor man snur seg vekk fra alt som ødelegger Guds skaperverk, og fortsetter å lære hverandre og dele fellesskapet. Dette gjennom å søke og tjene Kristus i alle mennesker uten diskriminering, å streve mot rettferd og fred. Etterfølgende av initieringen (dåpen), er nattverden et minnes- og takkemåltid for offeret som er oss gitt og til livet dåpen kaller oss til. Dåp leder til bordet, bordet forutsetter innholdet i dåpen. Åpent nattverdbord truer den soteriologiske, den frelsende, sammenhengen i de to sakramentene. Farwell mener det å skulle tilby nattverd uten dåp setter til side kallet til frelse og forløsning for og i stedet erstatte det med et velkommen som allerede burde komme i en tidligere fase; i forkynnelsen og andre inkluderende former.⁵³

Når det gjelder de praktiske grep ønsker ikke Farwell at prestene skal sjekke dåpsattesten ved nattverdbordet, men han ser mulighetene en har til å tydeliggjøre budskapet fra prekestol, via webside og gjennom kunngjøringer. Den praksis som gjelder ut i fra den episkopale kirkes lover kan og bør formidles, om ikke forkynnes.⁵⁴

⁵² Farwell J. s.222-224

⁵³ Farwell J. s.227

⁵⁴ Farwell J. s.217-218

Kirker som åpner nattverdbordet for de som deltar ut i fra nysgjerrighet, en ureflektert lengsel etter noe transcendent eller i høflighet til venner i et bryllup foretar en praksis som er inkohærent med respekt for tro. Det er denne retning som Farwell er bekymret for skal prege deltagelsen i nattverden.⁵⁵

4.2 Kathryn Tanner

Den som tar utfordringen, griper pennen fatt og svarer Farwell, er professor i teologi Kathryn Tanner⁵⁶. Hun får publisert en artikkel sommeren 2004, som tar for seg flere teologiske argumenter som kan støtte oppunder en praksis hvor man inviterer udøpte til nattverdbordet. Argumentene er knyttet opp mot Jesu forkynnelse av Guds rike og hvordan Guds rike gjør seg gjeldene i måltidsfelleskapene i evangeliene. Tanner griper fatt i antagelsene og argumentene til Farwell mot åpent nattverdbord og prøver å vende dem slik at de kan brukes til å gi teologisk støtte til forandringene. Hun tar for seg tre hovedtemaer: Først undersøker hun sammenhengen mellom dåp, nattverd og misjon. Så ser hun etter hva det er i kirkelivet og i videre i den sosiokulturelle kontekst som ber om skiftende praksis mot åpent nattverdbord. Før hun til sist prøver å se hvilke konsekvenser som vil oppstå rundt innføringen av et åpent nattverdbord.

Tanner er tydelig på at tilhengere av åpent nattverdbord ikke er nødt til å argumentere for at Jesu siste måltid ikke hendte (slik forskerne i *The Jesus Seminar* mener). Ei heller å distansere Jesu siste måltid med disiplene med andre mer utadrettede måltidsfelleskap som Jesus tok aktiv del i, både som vert og gjest. Alt som forsvarerne av åpent nattverdbord trenger å si - er at man i tolkningen av NTs fortelling om Jesu siste måltid leser et klart direktiv til kirkelivet, at det skal forstås i lys av Jesu praksis. I lys av det Jesus gjorde da han spiste med syndere og fylte magene til alle som kom og tok imot. Tanner mener her at Farwell skaper for stort rom mellom Jesu siste måltid med disiplene og de andre måltidshistoriene i NT. Nattverden er ikke bare en henspeiling til hva som en gang skal finne sted i det himmelske, men viser også den inkluderende karakter av å være på bankett i Guds rike her og nå. Det er dette forsvarerne av åpen nattverd vil fremme litt tydeligere.⁵⁷

⁵⁵ Farwell J. s.224

⁵⁶ University of Chicago Divinity School

⁵⁷ Tanner K. 2004 In praise of open communion: A rejoinder to James Farwell

Tanner hevder det er vanskelig å argumentere for at disiplene skulle være mer skikket eller kvalifiserte deltagere. Rundt bordet sitter tross alt Judas som solgte ham for 30 sølvmynter og Peter som sovnet da Jesus ba ham om å våke, og som bare timer senere fornektet ham tre ganger. For Tanner virker de verken verdige, forpliktet eller opplyste. Evangeliene er enstemmige i det de beretter om disiplene som først forstod hvem Jesus var etter hand død og oppstandelse. Det er Jesu ubetingete ønske om fellesskap som taler for åpent nattverdbord, til hensikt om å konkludere hvilken praksis som skal gjelde i den nåtidige kirke. Ikke "the logic of participation" som Farwell hentyder til. En logikk som for Tanner står i fare for å overvurdere til hvilken grad døpte kristne er forpliktet og opplyst. Døpte kristne kommer ikke til nattverdbordet fordi de er så dedikerte og trofaste, tvert imot. De kommer til bordet for styrke og oppmuntring fordi deres tro og forpliktelse er svak og vaklende. I forlengelsen av dette trekker hun inn de små barn som er døpt og mottar nattverd. Hvor forpliktet og opplyst er de?⁵⁸

Farwell uttrykker i sin artikkel en bekymring over det som driver denne skiftende praksis videre; udøptes søken til nattverdbordet av feil grunner. Tanner svarer på dette med å peke på historien og at vi ikke lenger lever i en konstantinsk tid og situasjon, hvor kirke og stat nær sagt var det samme. Vi lever ikke lenger i en situasjon hvor alle vokser opp i et kristent hjem og blir døpt som barn. I en slik situasjon vil jo ikke en regel om dåp som forutsetning være til noe hinder for noen. Slik er det ikke i nå i en post-konstantinsk verden. For Tanner er det sannsynlig at den udøpte i dag kommer til kirke, søkende til nattverdbordet, av religiøse grunner som har personlig betydning, fremfor jakten etter fullt statsborgerskap eller i frykt for hva naboene ville tenke. Tanner mener det er i de samfunn hvor det å være en kristen er tatt for gitt at faren ligger. Faren for at deltagelsen i nattverden blir gjort med gale intensjoner.⁵⁹

I spørsmålet om åpent nattverdbord vil ha uakseptable implikasjoner for det kristne liv, vil nok Farwell svare ja og Tanner svare nei. Tanner tror ikke dette, fordi den nye settingen for kirken i den post-konstantinske tid vektlegger personlig forpliktelse og livsforvandling. Det åpne nattverdbordet, med dets påminner om guddommelig gave mener Tanner rett og slett er en sunn innsats for å bedre den sakramentale balanse. Det

⁵⁸ Tanner K. 2004 s.476-477

⁵⁹ Tanner K. s.479-480

er ikke snakk om å erstatte eller sette til side dåpen, men å vurdere nattverden som et skritt mot dåpen. Når nattverden er tiltenkt denne rollen hevder Tanner at den peker på dåpen som den avgjørende forpliktelse til et forvandlet liv i tjeneste for Jesu misjon.⁶⁰

4.3 Stephen Edmondson

Prest i St. Thomas Episkopale Kirke, Stephen Edmondson, engasjerer seg i debatten med sin artikkel "Opening the Table: The Body of Christ and God's Prodigal Grace". Det er et forsvar av åpent nattverdbord, noe han selv kaller et tillegg til Kathryn Tanners bidrag. Arbeidet som ligger til grunn for artikkelen er jobbet frem av representanter fra fire menigheter som alle praktiserer åpent nattverdbord. Representantene danner en prosjektgruppe som har samtalt og jobbet med ulike spørsmål, slik som; hva vil det si å være medlem av din kirke? Hvordan blir man medlem? Hva har kirken å tilby besøkende? Hva søker de besøkende? De har sammen reflektert over hva deres praksis har hatt å si for deres forståelse og opplevelse av Gud, Kristus, kirken og nåden. Artikkelen tar for seg hvordan "kunnskapen" om Gud genereres av den kristne menighet gjennom og i gudstjenestens liturgi.

Liksom Farwell, antyder også Edmondson at diskusjonen rundt åpent nattverdbord alt for ofte har til vane å fokusere på Jesu radikale gjestfrihet. Det å koke det hele ned til en påstand om gjestfrihet blir for Edmondson for enkelt. Gjestfriheten og nedbrytningen av skillene mellom de på innsiden og utsiden er et resultat av en mer fundamental dynamikk ved Kristi verk, hvor det hele begynte med inkarnasjonen, hvor Kristus ofrer seg selv for å ta initiativet til et fellesskap med mennesket. Vi forstår kun Kristi misjon og budskap hvis vi forstår den viktigste barriere som Kristus fjernet – barrieren mellom den syndige og den rettferdige. Jesu invitasjon er dermed basert på hans ubetingede kjærlighet, og ikke på vårt svar. Jesus tilbyr ikke hans nærvær som en velsignelse ved et svar fra de som spiser med ham, men heller som en katalysator for deres svar. Her trekker han frem historien om Sakkeus i Lukas 19.1-10 som et eksempel. I fortellingen leser vi om hvordan Jesus "*tok inn*" hos Sakkeus, noe som tyder på et måltidsfellesskap. Det er i slike måltidsfellesskap Edmondson mener kan generere tro og handling i menneskers liv. Det er en dynamikk fra Guds forutgående nåde, en utstrekning, som

⁶⁰ Tanner K. s.483-484

fremlokker et menneskelig svar. En slik tanke er aldeles ikke ny, men har blitt anerkjent av teologer som Augustin, Aquinas, Calvin og Luther.⁶¹

En i Edmondsons prosjektgruppe uttrykker den nevnte dynamikken slik: "The open table is a means of embodying justification by faith. The claim is not that all are invited because all are justified, but that the invitation is God's unconditional gift of grace, though the gift will only come to full fruition when it is received in faith. The meal therefore is offered not as a price but as a gift that might produce faith⁶²." Det er viktig for Edmondson å påpeke at det er vårt fellesskap med Gud som blir konkretisert i nattverden. Et fellesskap som hviler på Guds nådefulle initiativ, og ikke vår respons. Slik er det for alle døpte som mottar nattverd; "we come not because of our baptism, but because of God's offer in and through Christ."⁶³ Derfor inviterer de fire menighetene alle til nattverdbordet, uavhengig av deres dåpsstatus, men med deres status som elsket av Gud. Å tilbakeholde en slik invitasjon, sier Edmondson, er å tilbakeholde invitasjonen til alle, siden ingen av seg selv er kvalifisert til å ta imot nattverd.

Edmondson gir oss en ny vinkling, ved at han eksemplifiserer den nevnte dynamikken ved å vise til lignelsen om den bortkomne sønn, i Lukas 15:11-32. En lignelse som viser Guds ubetingede kjærlighet til sin sønn. Han ønsker å vise at lignelsen er høyaktuell i spørsmålet om hvordan innbydelsen til nattverdbordet skal lyde. Dynamikken, sier han, kommer klarest til syne i en kristologisk lesning av lignelsen. Han skriver:

"...the parable sheds light on the mission and ministry of Christ when we read him not as the father, who initiates the action in the parable, but as the true Elder Son – the Elder son, that is, who understands and enacts the love of the Father."⁶⁴

En slik lesning vil igjen kaste lys over kirken og dens misjon. Den eldre sønnen forstår og utretter kjærligheten fra sin far ved at den tar opp sin Fars misjon og leter etter den yngre. Den eldre sønnen, altså kirken, skal ikke vente på den bortkomne sønnens

⁶¹ Edmondson S. 2004. "Opening the Table: The body of Christ and God's Prodigal Grace" s. 217-218

⁶² Edmondson S. 2004. s.218

⁶³ Edmondson S. 2004. s.217

⁶⁴ Edmondson S. 2004. s.220

gjenkomst, men aktivt søke etter ham, slik at det kan holdes fest. Når lignelsen leses på denne måten handler ikke dåpen om hvem som er invitert til festen, men knytter dåpen til misjonen i rollen som den eldre sønnen.

4.4 Thomas Breidenthal

Vi beveger oss videre til neste debattant som er Thomas E. Breidenthal, biskop i den episkopale kirke i USA. I sin artikkel "Following Jesus Outside: Reflection on the Open Table" kommer hans bekymring for den skiftende praksis til syne. Det er ikke først og fremst rekkefølgen på sakramentene han ønsker å ta opp, selv om han er redd for at forholdet mellom dåp og nattverd vil miste sin kobling og relasjon til hverandre. Det han tar tak i er forholdet mellom nattverden og det å kalle seg en Jesu disippel.

Før vi kommer dit vil jeg dele hans tanker om gjestfrihet og inkludering som motivasjon for å åpne nattverdbordet for alle. Han anerkjenner at vekten som skal legges på inkludering i Guds rike for Guds rike er nettopp det - inkluderende. Men Breidenthal stiller seg spørsmålet om vi kan overføre Guds måte å inkludere direkte over på kirken? Ja, vi er kalt til å delta i Guds arbeid i det å være inkluderende. Men vi må erkjenne at vi ikke har noen kjerne enn den vi har i Gud. Breidenthal poengterer at kirken ikke er vår, den er Guds. Den er verken vår, prestens, eller menighetens domene hvor folk kan inkluderes eller ekskluderes. Vi eier egentlig ingenting vi kan invitere andre inn til, annet enn fellesskap med Kristus. Vi kan ikke være inkluderende på den måten Gud er inkluderende. Det er dermed ikke fornuftig å forestille seg en fremtid, hvor en syndfri kirke ville være universelt inkluderende, siden dens pretensjon i å være universelt inkluderende demonstrerer en syndig antagelse i det å være Gud lik.⁶⁵

Det er grunnleggende for kristen tro at vi ble skapt til et fellesskap som ikke er eksklusivt. Breidenthal vil ikke at kirkene våre skal ramme inn nattverden som en anledning for å være inkluderende. Ja, det å skulle invitere alle til bordet kan ved første øyekast se inkluderende ut, men egentlig er det med på å gjøre klart hvem som er vert og hvem som er gjest. Er det invitasjonen til nattverdbordet som gjør menigheten til en misjonar kirke? Breidenthals svar er nei. Han vil i stedet se nytt på tanken om en

⁶⁵ Thomas E. Breidenthal 2011. Following Jesus Outside: Reflections on the Open Table s.257-258

inkluderende menighet; "not trying to be inclusive, but trying to be outside all inclusion⁶⁶".

For Breidenthal handler ikke dåp og nattverd om inkludering. Dåpen handler ikke om deltagelsen i et eksklusivt fellesskap av mennesker, men i innlemmelse av kirkens liv hvor én vitner og lar seg forme av Den hellige ånd. På samme måte handler ikke nattverden om inkludering, men om næring for kirken "on its baptismal journey", som Breidenthal kaller det. "Baptismal journey" blir som en dåpsreise hvor nattverden fungerer som en næringsstasjon for den døyte eller som en erklæring om at en ønsker å la seg døpe. Hvis en forblir udøpt har man ikke forpliktet seg til kallet om å bli en Jesu disippel.⁶⁷

Når det gjelder praksis i forhold til deltagelsen i nattverd er ikke Breidenthal, i likhet med Farwell, interessert i å sjekke deltageres dåpsattest ved alterringen, men: "*for strong and clear teaching about the connection between communion and discipleship.*⁶⁸"

4.5 Oppsummering og analyse

Det er på tide å oppsummere hva våre debattanter her snakker om. Og jeg velger å fremstille en oppsummering ut i fra to hovedtemaer som er sentrale i debatten. Det som går igjen i alle de fire debattantenes artikler er fokuset på ekklesiologien. Hva kirken er og hvilken rolle den skal ha. Og her med spesiell vekt på hvilken rolle kirken skal spille i forbindelse med feiringen av nattverd. Er kirken en del av verden og det store samfunnet hvor nattverden skal være en arena for inkludering, eller skiller kirken seg ut som en spesiell institusjon, hvor nattverden tilbys et spesielt "publikum", som har forpliktet seg til *basileia thou theu*. I hvor stor grad skal kirken fokusere på inkludering, og det å skulle være åpen for alle? Det er viktig og spennende spørsmålet som er interessant for vår diskusjon. Det andre temaet som går igjen er sammenhengen mellom dåp og nattverd og i hvilken rekkefølge de skal benyttes. Er det noen logikk, slik som Farwell hevder? Eller skal udøyte få ta del i nattverden, slik Tanner vil gi rom for, som et steg på mot dåpen. De to temaene henger sammen, så de vil ikke bli presentert separert.

⁶⁶ Breidenthal T. 2011 s.259

⁶⁷ Breidenthal T. 2011 s.259

⁶⁸ Breidenthal T. 2011 s.261

Det vil heller ikke bli en omfattende oppsummering, men likevel en god bagasje å ha i det vi går inn i drøftingsdelen.

Farwell er den mest tradisjonsbundne i panelet, og viser en sterk forankring i kirkesamfunnets lære og praksis. Han har den konservative fløy i ryggen når han fortsatt mener at dåpen er konstituerende for kirken og for det kristne trosliv. Dåpen er en forpliktelse til Guds rike, og nattverden er et rituellet minnesmåltid hvor forpliktelsen til dette rike styrkes. Med bakgrunn i dette er det naturlig for Farwell å tenke over hvem som deltar i dette måltidet. Det er for de som har forpliktet seg til kallet, de døpte.

Tanner snakker ikke om å sette dåpen til side, men å vurdere nattverden som et skritt mot dåpen. Hun tror at dette vil være et sunt grep for å bedre den sakramentale balansen. I sin argumentasjon for dette trekker hun frem hvordan historien er forandret. Den konstantinske tid er over, hvor blant annet fenomener som tvungen altergang var å finne. Tanner mener at vi ikke skal være skeptiske til udøpte kirkegjengere intensjoner når de søker nattverd, for det er ingen som presser dem frem slik situasjonen har vært i store deler av den kristne historie.

Edmondson fokuserer i sin artikkel på dynamikken fra Guds forutgående nåde, en utstrekning fra Gud, som fremløkker et menneskelig svar. En invitasjon som er basert på Jesu ubetingede kjærlighet, og ikke vårt svar. Alle er invitert til nattverdfellesskap, ikke fordi alle er rettferdige, men fordi alle tilbys den ubetingede Guds nåde. Alle er invitert til måltidet som er en gave som kan produsere tro. Han fremstiller også en noe fri tolkning av historien om den bortkomne sønn, som får frem denne dynamikken ved Guds forutgående nåde. Tolkningen får også frem kirkens rolle, i den eldre bror som deler alt med faren. Kirken skal ikke vente på den bortkomne sønns gjenkomst, men aktivt søke ham, slik at det kan holdes fest.

Breidenthal poengterer at kirken ikke er vår, men Guds. Dette for å vise at vår måte å inkludere på, ikke kan matche Guds. Vi skal derfor ikke anstrenge oss i å bruke nattverdsfeiringen som en arena for å være inkluderende, men i stedet prøve å stille oss på utsiden av det vi tror er inkluderende. For Breidenthal handler ikke dåp og nattverd om inkludering, men om forholdvis innlemmelse av kirkens liv og næring for troende

som er på sin dåpsreise, enten dåpen ligger bak eller foran i tid. Nattverden er et styrkemåltid for Jesu disipler.

5 Hvordan kan dette overføres til en luthersk kontekst?

Inn i oppgavens drøftingsdel skal vi ta med oss hovedpunktene fra debatten, å diskutere dem i lys av en luthersk teologi. Det forutsetter at den lutherske lære i en viss grad vil bli presentert før en knytter inn de fire debattantenes tanker og meninger.

5.1 Sakramentene og troen

Vi skal fortsette å diskutere sammenhengen mellom sakramentene, dåp og nattverd. Og når vi skal gjøre dette i en luthersk kontekst blir det vanskelig å ikke ta for seg sakramentene og deres forhold til troen.

Dåp og nattverd står som de to eneste sakramentene i luthersk teologi. De er hellige handlinger, innstiftet av Jesus, som synlige og jordiske tegn på usynlige og himmelske nådegaver. Et sakrament er et *signum*, en forbindelse mellom Guds ord og elementet som benyttes, om det er vann, brød eller vin. Det er også et *testimonium*, et vitne om Guds hensikt ved å vekke og styrke troen hos dem som bruker dem. Ut i fra dette kan vi si at sakramentene skal fremkalle troen, og videre bekrefte og forsvare den fra alt det som kan komme til å true den. Sakramentene er dermed ikke kun ytre tegn, men guddommelige nådemidler som formidler frelse. Det er altså den samme frelse som formidles gjennom ordets forkynnelse, men nåden formidles likevel på ulikt vis. Peder Nørgaard Højen poengterer i sin kommentar skillene som finnes mellom ord og sakrament. Han hevder det ikke er prekenen som formidler Guds nåde som gjenfødelse, men dåpen. Det er ikke prekenen som formidler Guds nåde som styrkelse og næring av det dåpen gir, liv og helliggjørelse, men det er nattverden. Og det er ikke dåpen og nattverden som formidler gjenfødelsens og helliggjørelsens historiske grund i Jesus Kristus. Det er det prekenen som gjør. Nørgaard-Højens tanker er i tråd med artikkel 5 i Confessio Augustana; at Helligånden som gir troen liv, gis både ved ordet og sakramentene, og ikke kun ved det ene. Det er denne balanseringen man i den Lutherske krets prøver å bevare. En balansegang eller en gylden middelvei mellom en katolsk sakramentalisme og en reformert reduksjonisme, som på sin side understreker sakramentet som en bekjennelseshandling. Nørgaard-Højen stresser viktigheten av å

bevare tosidigheten, nødvendigheten av både ord og sakrament, siden de supplerer hverandre.⁶⁹

For Luther selv virket det som han ikke kunne få understreket nødvendigheten av tro godt nok. Han fokuserte så sterkt på troens nødvendighet at han underveis var nære ved å undergrave sakramentenes rolle og betydning. I en kommentar til Markus 16:16, "*Den som tror og blir døpt, skal bli frelst*", skriver han at troen i sakramentet er så nødvendig, at den kan frelse selv uten den sakramentale handlingen. I sin konfrontasjon mot den romerske sakramentalismen var Luthers standpunkt naturligvis ikke at en skulle forakte dåpens sakrament, men samtidig mente han at hvis en ikke hadde mulighet til å la seg døpe blir man likevel døpt i troen på evangeliets løfte.⁷⁰

Vi ser her sider ved Luther tankegang som for min del oppleves som pragmatiske. De skal likevel anerkjennes, og vi skal benytte dem i vår diskusjon om dåpen som forutsetning for deltagelsen i nattverden. I kommentaren til Markus 16:16 nedtoner han ikke med overlegg dåpens absolutte nødvendighet, men han fremhever troen på ordet og evangeliets løfte så sterkt, at troen i siste instans er nok. Troen er til slutt nok, slik den var for røveren som hang på korset ved siden av Jesus, for det var i siste instans troen som frelste han⁷¹. En tro som kommer ved å høre ordet, *fides ex auditu*. En trosgave gitt oss av Gud. Med bakgrunn i dette kan vi spørre oss selv. Hvis troen, gitt av Gud, i siste instans er nok for frelse, kan den ikke da også være nok til å delta i nattverden, uavhengig av dåpsstatus?

I *Luthers Katekismer*, oversatt av Carl Fredrik Wisløff, leser vi om hvem som kan ta i mot dette nattverdens sakrament. Vi vil her dra frem noen sitater som ikke setter dåpen som forutsetning for å delta i nattverd. I Luthers "alminnelige orientering" i dette spørsmålet svarer han følgende: "*Den som skal ta imot dette sakrament, det er den som tror det Ordene sier og det de bringer med seg. For disse ord er ikke sagt eller forkynt til stein eller tre, men til dem som kan høre dem – det vil si dem som Kristus taler til og sier: Ta og et osv. Og fordi det er syndenes forlatelse han lover og tilbyr, kan en ikke ta imot dette uten ved*

⁶⁹ Nørgaard-Højen P. 2001. s.299-303

⁷⁰ Nørgaard-Højen P. 2001. s.301

⁷¹ Luk 23:40-42

troen.”⁷² Det er altså troen, og ikke dåpen som settes som premiss og forutsetning i spørsmålet om hvem som rettmessig kan delta i nattverden.

Ja, vi er klar over hvilken epoke Luther levde i. En tid hvor folks status som døpte ble tatt for gitt. Og det er kanskje derfor dåpen ikke nevnes eksplisitt i spørsmålet om hvem som rettmessig kan delta i nattverden, slik vi har vært inne på tidligere i oppgaven. Det forblir likevel en hypotese som vi ikke skal bruke flere kalorier på. Dåpen blir altså ikke nevnt i spørsmålet om hvem som kan delta i nattverden, men dåpen blir i stedet nevnt i spørsmålet om hva nattverden er. Luther skriver: *”Med rette blir det kalt mat for sjelen, etter som det nærer og styrker det nye mennesket. Ved dåpen ble vi født på ny. Men vårt kjød og blod har ikke mistet sitt gamle skinn. Det er så mange hindringer og anfektelser fra djevelen og verden at vi ofte blir trette og matte. Under tiden snubler vi også. Dette sakrament er derfor gitt til daglig føde og næring som troen kan styrke seg og nære seg på, så den ikke skal gi opp kampen, men bare bli sterkere og sterkere”*⁷³

I sin redegjørelse for hva nattverden er poengterer han at det er næring og styrke for det mennesket som har blitt født på ny, i dåpen. Det er en påstand som verken jeg eller debattantene kan være særlig uenig i. Diskusjonen går mer på om dåpen er konstituerende for troslivet? Om det er dåpen som er selve startskuddet for troslivet? For å reflektere over dette returnerer vi til det latinske begrepet *fides ex auditu*, som er tatt ut i fra Paulus brev til romerne: *”Så kommer da troen av det budskapet en hører, og budskapet kommer av Kristi ord.”*⁷⁴ Ut i fra dette begrepet - skal det ikke da være mulig å tro uten å være døpt? Det er her fristende å dra frem Kathryn Tanners tanker i spørsmålet om åpent nattverdbord vil ha uakseptable konsekvenser for kristenlivet. Til dette svare Tanner som kjent nei, fordi tanken bak en skiftende praksis er å vise at nattverden for udøpte kan være med å forberede dem for dåpen, til å ta steget - å la seg døpe. Udøpte i nattverdkøen, står der av den grunn at de har hørt Ordet, og de står der fordi de har handlet på Ordet. Det er ikke av ren nysgjerrighet, men av tro på det Ordene taler om. En tro på at tilsigelsesordene er virkelige; *”Jesu legeme gitt for deg”* og *”Jesu blod utøst for deg”* og en tro på at Ordet knyttet til sakramentet formidler tilgivelse for

⁷² Wisløff C. Fr. 1979, *Oversettelse av Luthers Katekismer* s.147

⁷³ Wisløff C. Fr. 1979. *Oversettelse av Luthers Katekismer* s.146

⁷⁴ Rom 10:17

syndene. Luther sammenligner videre nattverden som *"en skatt som ligger ved hver manns dør"*. En skatt som er tilgjengelig for alle, så lenge den tas imot ved tro.⁷⁵

5.2 Ekklesiologi

Det er vanskelig å skille ekklesiologien fra det vi har diskutert over, men vi skal videre se mer eksplisitt på hvilke rolle kirken har i denne sammenheng. Og vi starter med det lutherske teologer nærmest er programforpliktet til, ved å referere til Confessio Augustana (CA) og artikkel 7. Her står det: *"Like ens lærer de at det alltid vil forbli én hellig kirke. Men kirken er forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett."*⁷⁶

Enkelt forklart kan vi si at ekklesiologi tar for seg læren om kirkens grunnsetninger, hva den er og hvilken rolle den skal ha. Det er en disiplin innenfor den kristne teologi som rommer mye, derfor skal vi i denne delen avgrense det hele ned til å handle om kirken som et inkluderende fellesskap.⁷⁷

Innledningsvis vil jeg her luften noen tanker angående inkludering kontra ekskludering i kirkelig sammenheng. I oppgavens historiske bakgrunn, kunne vi lese om diakonen som reiste seg rett før feiringen av nattverden, og sa: *"La alle udøpte forlate rommet"*. Et sitat som må ha blitt opplevd som ekskluderende for de udøpte som var tilstede i forsamlingen. Det har skjedd mye på liturgifronten siden den eldste kirke, og heldigvis låser vi ikke lenger dørene for de som ikke har den rette dåpsstatus. Likevel opplevde jeg altså innbydelsesordene i Østre for ekskluderende, da jeg hørte dem for snart ett år siden. *"Den som tror og er døpt er velkommen til nattverdbordet"* hindret ikke meg, men jeg tenkte med en gang på de eventuelle udøpte kirkegjengere som befant seg i kirken denne søndagen. Jeg vet ikke hvordan de udøpte i den eldste kirke reagerte da de ble henvist til døren, men jeg har en hypotese om at vi er mer sensitive på eksklusjon nå enn før. Det er ikke spesielt målbart, for det handler i bunn og grunn om følelser på tvers av en historie på 2000 år. Poenget er ikke her å måle grad av eksklusjon, men å undre seg over hvorfor kirken, gjennom dens lære og praksis så ofte oppleves som ekskluderende.

⁷⁵ Wisløff C. Fr. 1979, *Oversettelse av Luthers Katekismer* s.148

⁷⁶ Confessio Augustana art. 7

⁷⁷ www.snl.no/eklesiologi

Er det kirken eller er det samfunnet som er årsak til denne følelsen? De siste ti år har samfunnet opplevd et fokus på tilgjengelighet og kontinuerlig kontakt, noe de sosiale medier har hatt stor innvirkning på. Det er ikke alltid lett å vite hva som får oss til å bruke energi på denne "nye" trenden, om det er gleden av å bli sett eller en grad av frykt for å gå glipp av noe. Om det er en søken etter å bli inkludert eller i en frykt for å bli ekskludert. I dette samfunnet befinner også kirken seg, ikke som et resultat av at mange kirker har sine egne facebook sider, men fordi kirken er en institusjon som mennesker opplever både som inkluderende og ekskluderende. Hvilken rolle skal kirken spille i dette samfunnet? Hvor stor vekt skal kirken legge på det å være en åpen og inkluderende kirke hvor alle kan føle seg velkomne? Dette er et viktig spørsmål innenfor ekklesiologien. Skal kirken være et særskilt fellesskap som stiller seg på siden av verden, eller skal kirken være i denne verden? Dette skal vi nå undersøke i lys av en luthersk kontekst, ved hjelp av Olav Skjevesland.

5.2.1 Samling og sendelse

I Olav Skjeveslands innspill om kirkesyn og kirkereform, i forbindelse med utgivelsen av *Samme kirke – ny ordning* (2002) understreker han kirkens enhet og kontinuitet siden den alltid vil forbli én. Ved siden av dette er også kirken som hellig en viktig betingelse. Og i denne tanken om kirken som hellig, ligger momentet om *utskillelse*. I og med at kirken er hellig er den også annerledes, siden ikke alt i denne verden er av hellig karakter. Skjevesland sier at kirken er i verden, men samtidig utskilt som et særegent fenomen. Det er altså snakk om en tosidighet i hvordan kirken lever ut sitt liv. Kirken omtales videre som *de hellige*, noe som underbygges ut fra Rom. 1:7: "*Jeg hilser alle dere i Roma, dere Guds elskede som er kalt til å være hellige.*" Skjevesland trekker også frem omtalen av kirken som *Guds utvalgte*, her fremstilt i Kol 3:12: "*Dere er Guds utvalgte, helliget og elsket av ham. Kle dere derfor i inderlig medfølelse og vær gode, milde, ydmyke og tålmodige*". Aspektet av hellighet er knyttet til forestillingen om kirken, i det den skal være det nye tempel i Ånden. Guds åndelig byggverk er som et hus av levende steiner. Dette på grunn av en tilkjent hellighet i Kristus. Det er av den grunn kirken er hellig, mener Skjevesland. Det er denne tilkjente hellighet som kaller kirken til et liv i Kristi etterfølgelse.⁷⁸

⁷⁸ www.kirken.no/kirke_stat/skjevesland.html Punkt: II.2

En hellig kirke er altså i verden, men samtidig utskilt fra denne verden. En tese som i den rasjonelle verden kan komme på kollisjonskurs med seg selv, siden den inneholder en tanke om å gi *både og*. Skjevesland tar i et studiehefte, om gudstjenestes mening og mål, tak i denne vekslende tosidige dynamikken. Det er i denne spenningen kirken lever ut sitt liv, i en vekslende dynamikk mellom samling og sendelse. I gudstjenesten samles vi som Guds barn, vi styrkes gjennom Ord og sakrament og sendes deretter ut i verden igjen. For å illustrere denne dynamikken sammenligner Skjevesland gudstjenesten med et pulsslag, hvor oksygenrikt blod pumpes ut fra hjertet (gudstjenesten) og ut til resten av kroppen (verden). På samme måte er også nattverden både en samling og sendelse, fordi Herren *samler* de hellige/troende til måltidsfellesskap og han *sender* dem ut med sin fred.⁷⁹

I Den katolske kirke er utsendelsesordene på latin: *Ite, missa est*, bokstavelig talt: "Gå, det er utsendelsen" eller rett ut: "Gå deres vei". "Den kristne sendes ut fra det som er troens sentrum og kilde, ut til hans og hennes prestegjerning i verden." Slik uttrykker pater Per Bjørn Halvorsen det i sin bok *Jesu nattverd* og fortsetter: "Når de kristne samles til eukaristi, utgjør de Guds *ecclesia* eller forsamling, som på denne måten synliggjøres i enhet og kjærlighet. Vi skal imidlertid ikke forbli i kirken, eller rettere sagt, forbli "forsamlet som Kirke" hele tiden. Det ville være falsk åndelighet, fordi det ville gi inntrykk av at eskatologien allerede er virkeliggjort. Etter eukaristien sendes derfor vi kristne ut til "verden» for å helliggjøre den ved forkynnelsen av Vår Herre Jesu Kristi Evangelium, inntil tiden er kommet for Lammets bryllup."⁸⁰

5.2.2 Jesu måltidstjeneste

Vi skal fortsette å se på nattverdets karakter, ved å sammenligne den med Jesu generelle måltidstjeneste under hans jordiske virke. Hvordan skal vi forholde oss til Jesu måltidstjeneste og nattverden? Er det to sider av samme sak eller er det en distinkt forskjell? I denne diskusjon trakk Farwell inn John Koenig, som ønsket å sette de to opp i et ikke-dualistisk forhold. En lignende tanke har også den lutherske teologen Wolfhart Pannenberg, gjennom hans tredje bind av *Systematic Theology*.

⁷⁹ *Samling og Sendelse – Et studiearbeid om gudstjenestens mening og mål.*

⁸⁰ Halvorsen P. B. 1989, *Jesu nattverd - Messen gjennom 2000 år*, s.180

For å finne det grunnleggende i Herrens måltid ser Pannenberg det som helt nødvendig å tolke vår nattverdtradisjon med bakgrunn i den konteksten Jesu måltidstjeneste fant sted. Vi kan med andre ord ikke rette blikket kun mot selve nattverden, men er nødt til å se på de mange måltidene Jesus deltok i, både som vert og som gjest. For det er gjennom Jesu måltider vi kan gripe meningen bak hans budskap og misjon i det siste måltidet. Det finnes en rekke vers i evangeliene, og da spesielt i Lukas, hvor vi ser tilfeller av måltider som Jesus var en del av. Jesus sin tjeneste ser ofte ut til å være rammet inn av måltidsfellesskapet. Man kan si, at hvis han ikke var i en middag, så var han enten på vei til eller på vei fra en slik sammenkomst. Pannenberg trekker i sin bok frem brødunderet (Mark. 6:30-44 og 8:1-10) og måltidet hvor Jesus tok inn hos tolleren Levi (Lukas 5:27-39). Samtidig nevner han møtene som oppstod mellom Jesus og den jødiske elite (Lukas 15:2 og Markus 2:16). Kritikken haglet fra fariseerne og de skriftlærde som mente Jesus brøt den ene regelen etter den andre. Jesu deltagelse i måltidsfellesskap blant syndere og tollere ble sett på som skandaløst, fordi Jesus her gir dem en bekreftelse og en aksept ved å ta imot deres invitasjon. Dette som et tegn på at Guds rike har kommet nær. Et tegn som gis deltakerne, at de er akseptert og inkludert i *"the future community of salvation"*⁸¹. Markus 2:17 viser, for Pannenberg, den innvilgelse av aksept som ligger i Jesu måltidstjeneste, som fjerner alle hindringer som separerer folket fra Gud og hans frelse. Måltidet Jesus delte med syndere og tollere var et ekte symbol på deres fellesskapet med Gud og deltakelsen i hans rike.⁸²

Det er denne linjen Edmondson legger seg på når han snakker om nattverden som en arena for å ta imot Guds forutgående nåde. Et måltid som kan fungere som en katalysator for troen, slik det gjorde med Levi nevnt over, og Sakkeus som Edmondson selv trekker frem i sin artikkel. Men Pannenberg ser ikke bare på fellesskapet vi har med Gud, men også på det gjensidige fellesskapet mellom alle som deler måltidet. Dette siste aspektet er ikke like tydelig i uttalelsene fra Jesus under hans jordiske tjeneste.⁸³

Det var en hel del forventning, for det jødiske folk, til hvem som til sist skulle få være en del av det frelste fellesskap, om det var snakk om den rettfærdige del av Israel eller de

⁸¹ Pannenberg W. 1998. *Systematic Theology Volume 3*, s.285

⁸² Pannenberg W. 1998. s.284-285

⁸³ Pannenberg W. 1998. s.286

rettferdige av alle folkeslag. Jesu ord befant seg også i rammen av en forventning, selv om de var av en profetisk kritisk sjanger: *"Det sier jeg dere: Mange skal komme fra øst og fra vest og sitte til bords med Abraham og Isak og Jakob i himmelriket. Men rikets barn skal kastes ut i mørket utenfor, der de gråter og skjærer tenner."*⁸⁴ Her oppstår det en differensiering mellom fellesskapet av den nye og den gamle pakt. Paktstanken i nattverden gjør klart det som også kommer frem i Jesu måltidstjeneste, at fellesskapet som deltar i måltidet er de samme som skal delta i eskatologiske fellesskap, i himmelriket sammen med Abraham, Isak og Jakob. Det samme fellesskapet som Jesus selv henviser til i Mark. 14:25: *"Sannelig, jeg sier dere: Aldri mer skal jeg drikke av vintreets frukt før den dagen jeg drikker den ny i Guds rike."*⁸⁵

Ut ifra det Jesus sa og gjorde i dette siste måltid grunnla han ikke bare nattverden som vi feirer i kirken, men han grunnla kirken i seg selv. Pannenberg ønsker ikke her å overse utvelgelsen - av de tolv apostler (Mark;13ff) eller av Peter som klippen som Jesus ville bygge sin kirke på. Nei, men for Pannenberg er tanken om den nye pakt, ved nattverden, det som oppretter et evig fellesskap av disipler. Det som er konstituerende for kirkens væren er ikke den organisatoriske form, men betydningen av deltagelsen i nattverden, som kirken feirer med vissheten om at det som gis, gis av Den hellige ånd.

Pannenberg skriver: *"The Church's worship expresses the basis of its own existence in celebration of Jesus' supper... in this regard the church has its existence outside itself..."*⁸⁶

Ut av dette kan vi si at kirkens eksistens ligger i nattverden, noe som stresser viktigheten av å feire den ofte. Pannenberg mener videre at den individuelle identiteten man har som kristen også er rotfestet i noe utenfor seg selv, i Kristus, og grepet i tro gjennom dåpen. Lik som dåpen etablerer identiteten til den individuelle kristne, samler den også dem alle til fellesskap i kirken, i nattverdsfeiringen. Gjennom mottakelsen av brød og vin, forenes alle kristne med hverandre i Kristi kropp.⁸⁷

Pannenberg trekker i denne anledning inn et par bibelvers som vi også i oppgaven kan gjengi:

⁸⁴ Matt 8:11-12

⁸⁵ Pannenberg W. 1998. s.286-290

⁸⁶ Pannenberg W.1998. s.292

⁸⁷ Pannenberg W. 1998. s.290-293

"Velsignelsens beger som vi velsigner, gir det ikke del i Kristi blod? Brødet som vi bryter, gir det ikke del i Kristi kropp? Fordi det er ett brød, er vi alle én kropp. For vi har alle del i det ene brød." 1. kor 10:16

"For med én Ånd ble vi alle døpt til å være én kropp, enten vi er jøder eller grekere, slaver eller frie, og alle fikk vi én Ånd å drikke." 1 kor 12:13

5.3 Tradisjon

Den kirke jeg tilhører og skal tjenestegjøre i, Frikirken, uttaler følgende om forståelsen av begrepet tradisjon i kirkelig sammenheng: *"Den tradisjon det her er tale om, stammer fra apostlene og gir videre det de tok imot fra Jesu undervisning og eksempel, samt det de lærte ved Den hellige ånd. Den første generasjon kristne hadde nemlig ikke noe nytestamentente, og Det nye testamentet selv vitner om den levende overlevering av troen. Man må skjelne mellom tradisjon i denne betydning og de ulike "tradisjoner" vedrørende teologi, kirketukt, liturgi eller andakts- og fromhetstradisjoner som i tidens løp er oppstått i de ulike lokale og nasjonale kirker. Disse utgjør forskjellige utforminger av den store tradisjonen som er tilpasset ulike steder og ulike tidsepoker. I lys av tradisjonen kan de bevares, forandres eller til og med oppgis av vedtak fattet av Kirken."*⁸⁸

Lik som undertegnede hadde sine forventninger i møte med nattverdsfeiringen, skildret i oppgavens innledning, har også folk generelt en rekke forventninger i møte med kirken og dens forvaltning av sakramentene. Olav Skjevesland mener at slike forventninger bør kirken i takknemlighet erkjenne, anerkjenne og forholde seg realistisk til. *"For slik utvikler dynamikken seg mellom kirke og folk over tid!"* I denne erkjennelse er det for Skjevesland viktig å holde fast ved at kirken ikke kom med det han kaller for et kulturprogram, men med et budskap om syndsforlatelse, frelse og nytt liv i kraft av Jesu Kristi død og oppstandelse.⁸⁹

I en slik utviklingsprosess som nevnt over vil kirken alltid befinne seg i, siden ingenting noen gang vil være statisk. Det kan selvsagt oppleves statisk i ulike lærespørsmål, men kirken vil alltid være i bevegelse. Det er likevel avgjørende for kirken at det skjernes

⁸⁸ *Skriften og Kirken*. Temahefte utgitt av Frikirkens studiesenter. 2010.

⁸⁹ www.kirken.no/kirke_stat/skjevesland.html

mellom den store tradisjonen (den som er gått ut fra Jesus og apostlene) og de mange mindre som er utviklet gjennom kirkens liv og historie, og i ulike kulturer. Til den store hører forkynnelsen av Guds ord og forvaltningen av sakramentene slik at mennesker tror Evangeliet og blir Jesu etterfølgere. I lys av den apostoliske tradisjon og tjeneste må de ulike "små tradisjoner" vurderes og tolkes, også hva ordlyden i innbydelsen til Herrens bord angår. Med denne forståelse av tradisjonen vil jeg nå presentere min konklusjon.

6. Konklusjon

Jeg fortalte innledningsvis om motivasjonen bak valg av tema og problemstilling. Om motivasjonen som oppstod etter at jeg hadde reagert på ordene som blir brukt i invitasjonen til nattverdbordet. Det som for meg startet som et praktisk teologisk problem, har gjennom systematisk teologisk refleksjon gitt økt innsikt i teologien som legitimerer denne praksis. Arbeidet med oppgaven har gitt meg en økt forståelse både der dåp settes som forutsetning for deltagelse i nattverden, og der hvor alle er velkomne uavhengig av dåpsstatus. Det er et viktig tema som har blitt behandlet, og jeg håper refleksjonen rundt åpent nattverdbord kan bli mer og mer synlig også i den lutherske kontekst. Selv i mangelen på en luthersk debatt har vi blitt presentert reflekterte argumenter fra våre fire debattanter, både for og imot en skiftende praksis. Noen vil sikkert hevde at det er en enkel sak å velge side, men prosessen har bydd på alt annet enn skråsikkerhet. Jeg vil likevel presentere min konklusjon med de argumenter som jeg mener skal veie tungt, om ikke tyngst.

6.1 Svar på problemstilling

Etter å ha arbeidet med det materiale jeg har gjort faller min konklusjon på at dåpen ikke er en forutsetning for å delta i nattverden. Svaret blir dermed *nei*, etterfulgt av et *men*. Et *men* som ble annonsert tidlig i oppgaven. Jeg tolker nattverden som sterkt linket til dåpen, uten at den setter dåpen som en forutsetning for deltagelsen. Dette med bakgrunn i fem punkter som jeg vil redegjøre for.

6.1.1 Jesu forutgående nåde

Som Koenig og Pannenberg er det viktig å se på nattverden i lys av Jesu generelle måltidsfellesskap, hvor Jesus i sin deltagelse viser at Guds rike har kommet nær. Med

dette bryter han ned alle barrierer som er til hinder for et fellesskap med Gud. Her er det viktig å poengtere at det ikke er snakk om dåpen som hinder, men synden. Begynner man å tale om dåpen som hinder på vei til alterringen har man misforstått sakramentene rolle som nådemidler. I måltidet møter Jesus alle deltagere med en forutgående nåde, slik han møtte Levi (Luk. 5:27-39) og Sakkeus (Luk. 19:1-10). For disse to genererer troen gjennom fellesskapet med Jesus. På denne måten kan nattverden fungere som en katalysator for tro, selv for udøpte, slik Edmondson og Tanner står inne for. På denne måten er det også naturlig å tenke seg at nattverden kan lede mot dåpen.

6.1.2 *Fides ex auditu*

Det er kanskje vågalt å bruke Luther selv i argumentasjonen for at dåp *ikke* er en forutsetning for deltagelsen i nattverden, men hans kommentar til Markus 16:16 gir meg en mulighet. Måten Luther her fremhever troen på Ordet i sin polemikk mot den romerske sakramentalisme viser at det å være pragmatisk også var mulig for prinsippfaste teologer. Som nevnt nedtoner han ikke frelsen i dåpen, men han fremhever troen og evangeliets løfte så sterkt, at troen til slutt, i siste instans er nok. Slik troen var nok for fangen på korset for å komme inn i paradiset, slik bør også troen være nok for å delta i nattverden. *Troen alene*, er et av slagordene til Luther, men tro kan også være så mangt. Tro kan komme til uttrykk i følelser og tro kan komme til uttrykk i handlinger, men det er til slutt verken følelser eller handlinger som definerer tro. For de som syntes det er vanskelig å sortere ut hva tro er kan Luthers sitat *fides ex auditu* være oppklarende. Troen kommer ved å høre ordet! Og i nattverden innebærer det å høre og tro på ordene "*Jesu legeme gitt deg*" og "*Jesu blod utøst for deg*".

6.1.3 Å vies til troen

Katryn Tanner trekker i sin artikkel frem kirkens historie og den vissheten om at vi ikke lenger lever i en konstantisk situasjon, hvor kirke og stat var det samme, og hvor alle var døpt. Av den grunn er det nå ikke uvanlig å ha udøpte tilstede i søndagens gudstjenester og også i kirkens nattverdkøer. Tanner er redd for den feilen Farwell og sikkert mange andre gjør når de undervurder udøptes tro. Det er ikke sikkert den er stor, men lignelsen om sennepsfrøet i Markus 4:31-32 bør minne oss på hvordan noe smått kan bli til noe stort. Vi kan ikke alltid ha kontroll over andres intensjoner for å søke nattverd,

men den som nærmer seg bordet på urettmessig vis, som ”*spiser og drikker uten å tenke på at det er Herrens kropp, spiser og drikker seg selv til doms.*” 1. kor. 11:29.

Jeg tror den spede tro får gode vekstvilkår i mottakelsen av Jesu kropp og blod, det erfarer døpte og det kan også udøpte få erfare. Derfor må vi lede troende, uavhengig av deres dåpsstatus til å benytte sakramentene uten å sette rekkefølgen som en forutsetning. Dette skal kirken gjøre gjennom å vise sammenhengen mellom dem; at troen konstitueres i dåpen og at den styrkes i nattverden. Hvis man parallellfører tro og dåp i menighetslivet med kjærlighet og vigsel i ekteskapet er det naturlig at de to som elsker hverandre gifter seg. Tilsvarende er det naturlig at de som bekjenner troen lar seg døpe. Dåpen kan sees som en vigsel til Kristus, jmf. menigheten som brud og Kristus som brudgom. Noen på ”den andre siden av bordet” vil kanskje sammenligne nattverd før dåp som et samboerskap, noe jeg kan forstå, men jeg synes det er bedre å sammenligne det med en forlovelse. En forlovelse som leder mot dåpen hvor troen vies til Kristus. På lik linje som ingen nøyer seg med å være forlovet skal man heller ikke nøye seg med nattverden, men i stedet søke dåpen hvor man vies til troen. Ut fra synspunktet stilles det ikke *krav om* at en være døpt, men det er naturlig at deltakelse i menighetens gudstjenesteliv *fører til* dåp.

I debatten har jeg imidlertid lest dårlige argumenter for et åpent nattverdbord. Det politiske korrekte begrepet ”inkludering”, samt ”Jesu radikale gjestfrihet” er viktig i en praktisk teologisk hverdag, men hører ikke hjemme i systematisk teologisk drøfting av temaet. Således er ikke inkludering-argumentet relevant for min problemstilling.

6.2 Et annonsert *men*...

Det dukker samtidig opp en rekke *men* i forbindelse med å åpne nattverdbordet for udøpte. De utfordringene som jeg spesielt er opptatt vil her fremstilles punkt for punkt.

6.2.1 A- og B-lag

Som vi har nevnt ser ikke Pannenbergs på nattverden som kun et måltidsfellesskapet vi har med Gud, men også som et gjensidig fellesskapet mellom alle som deler det. Hvis deltagerne i dette fellesskapet består av både døpte og udøpte står vi i fare for å danne oss et A- og et B-lag. Et A-lag med de som har sluttet seg til den kristne menighet ved

dåpen. Og et B-lag med de som er på vei mot dåpen. Pannenbergs tanke om et paktsmåltid som skal deles av paktfolket vil i dette tilfelle kun rette seg mot A-laget, mens de udøpte/"rekruttene" mister dette elementet i sin feiring av nattverd. For at de udøpte skal få ta del i dette evige fellesskap av disipler er de nødt til å la seg døpe. Jeg er den første som ser svakheten med denne "løsningen". Fellesskapsmåltidet som samtidig skal være et hellig paktsmåltid blir ved denne ordning i beste fall utydelig. Det er ingen grunn til å legge skjul på utfordringene ved å åpne nattverdbordet, og dette er for meg en stor utfordring som skaper hodebry. Det "eksklusive" ved nattverden forsvinner, med ideen om menigheten som enhet mot resten av verden. Og den nydøpte voksne vil ikke oppleve gleden av å endelig få ta del i nattverdsfeiringen og således få oppleve overgangen etter man får dåpsattesten.

6.2.2 Den troende udøptes midlertidige tilstand

Det å være troende udøpt blir i kirken sett på som en midlertidig tilstand. Problemet blir når denne tilstanden er lengre varende. Muligens vil et åpent nattverdbord generere en mindre nødvendighet av å døpe seg tidlig i trosprosessen. Dersom man åpner opp for nattverd for udøpte, kan sammenhengen mellom dåp og nattverden dermed bli mer diffus, og distansen mellom de to hellige sakramentene stor. Synet om at det i nattverden manifesteres et fellesskap med Kristus man fikk først del i ved dåpen, faller således bort. Et slikt skifte av nattverdsyn må således ende opp i en ny praktisk teologisk diskusjon i hvordan tydeliggjøre sammenhengen mellom sakramentene for menigheten, gjennom liturgi og forkynnelse. Dette kommer jeg tilbake til i oppgavens siste del. Det er, som jeg ser det, viktig å gjøre tilstanden som udøpt troende kortvarig.

Bibelverset: *"De som tok imot budskapet ble døpt og dedikerte seg til apostlenes lære og fellesskap, til brødsbrytelsen og bønnene"* kan peke på en viss rekkefølge av sakramentene som det er vanskelig å videre argumentere rundt. Dette blir således stående som et problem for meg.

6.2.3 Økumenikk

Det siste *men* jeg vil ta opp er det økumeniske problem i forhold til verdenskirken. Kirkens verdensråd har et offisielt syn, som således ikke samsvarer med denne oppgavens konklusjon. Jeg tror likevel at det er rom for dette synet i den økumeniske

kirken. Kirken har, som alle andre familier og institusjoner, sprikende meninger, men det er likevel mulig å stå innenfor verdenskirken, på samme måte som jeg med mitt syn står innenfor Frikirken. Den uforanderlige kirken i den foranderlige verden, stemmer uansett ikke helt når vi tar et dypdykk i kirkehistorien hvor lære langt på vei har utviklet seg - nærmere sannheten håper jeg.

6.3 Utblikk

Kirken står ovenfor en stor utfordring i det å tydeliggjøre sammenhengen mellom dåp og nattverd både for døpte og udøpte. Nattverdliturgien er etter mitt skjønn nødt til å peke mer på sammenhengen mellom dåp og nattverd, enn kun å vise til innbydelsesordene. Denne sammenhengen må forklares om ikke forkynnes slik Farwell oppfordrer menighetens ledelse til. Uten en slik forklaring vil det heller ikke gi mening til folk uten teologiske studiepoeng.

Et annet moment som ikke spesifikt går på dåp som forutsetning, men som vi i denne oppgave likevel har touchet er helligjørelsen i møte med nattverden. Det som er noe forunderlig etter å ha arbeidet med den historiske bakgrunn er at helligjørelsen i nattverdsfeiringen har sett ut til å svinne mer og mer hen. I Bibelen leser vi at en skal forene seg med sin bror før man tar del i nattverden. I oldkirken så vi hvordan kristne ble ekskludert fra nattverden på grunn av ulike synder. Og i reformasjonstiden poengterer Luther viktigheten av å nærme seg bordet med verdighet. Synden var et hinder som man måtte kvitte seg med før en kunne ta i mot. Nattverden er et nådens bord, men det er også et hellig måltid.

I det praktiske utblikket er det også på sin plass å diskutere alternative nattverdinnbydelser. Det viktige ved innbydelsen er at den peker på troen på Jesus, fellesskapet med menigheten, samt at det poengteres at det har sin naturlige plass etter man har vendt seg bort fra synd (jmf. helligjørelsen). Diakonforbundets leder og United Methodist Church er således inne på formuleringer som understøtter mitt syn. Videre utdyping ser jeg ikke rom for i denne oppgaven.

Til slutt vil jeg igjen poengtere mitt savn av en faglig diskusjon rundt denne problemstillingen på Luthers grunn. Håpet er således at denne oppgaven kan være første spark i en ny diskusjon, og at en annen ivrig teolog vil bite på snøret. Kjør debatt!

7 Litteraturliste

Kildehenvisninger:

- Bartels E. 2004, *Take Eat, Take Drink – The Lord’s Supper through the Centuries*, Saint Louis, Concordia Publishing House
- Breidenthal T. E. 2011, *Following Jesus Outside: Reflections on the Open Table* Dublin Ohio, Anglican Theological Review
- Edmondson S. 2004, *Opening the Table: The Body of Christ and God’s Prodigal Grace*, Anglican Theological Review
- Faith And Order Paper No. 111, 1982, *“Baptism, Eucharist and Ministry”*, World Council of Churches
- Faith And Order Paper No. 210, 2011, *One Baptism*, Geneva, World Council of Churches
- Farwell J. 2004, *Baptism, Eucharist, and the Hospitality of Jesus: On the Practice of “Open Communion”*, Anglican Theological Review
- Halvorsen P. B. 1989, *Jesu Nattverd – Messen gjennom 2000 år*, Oslo/Gjøvik, St. Olavs Forlag
- Hegstad H. 2010, *Nattverden for de dømte*, avisinnlegg i Vårt Land
- Jones S. J. 2002, *United Methodist Doctrine – The Extreme Center*, Abingdon Press, Nashville
- Kasper Kardinal W. 2005, *Enhetens sakrament*, oversatt av Wicklund-Hansen G, Oslo, St. Olav Forlag
- Kirkemøtets saksorientering KM 08.1/10
- Nørgaard-Højen P. 2001, *Den danske folkekirkes bekendelsesskrifter – kommentar*, København Forlaget ANIS
- Pannenberg W. 1998, *Systematic Theology – Volume 3*, oversatt av Bromiley G. W, Edinburgh, T&T CLARK Ltd
- Skjevesland O. 1982, *Samling og Sendelse – Et studiearbeid om gudstjenestens mening og mål*, Oslo
- *Skriften og Kirken*, 2010. Temahefte utgitt av Frikirkens studiesenter, Oslo, Den Evangeliske Lutherske Frikirke
- Smedplass O. 2010, *Hvem kan få nattverd?*, avisinnlegg i Vårt Land
- St. Justin 1994, *Den katolske kirkes katekisme* (norsk oversettelse), St. Olav Forlag.

- Tanner K. 2004, *In Praise of Open Communion: A Rejoinder to James Farwell*, Anglican Theological Review
- Teologisk fagråd 2013, *Herrens måltid – Frikirkens temahefter*, Den Evangelisk Lutherske Frikirke
- Wisløff C. Fr. 1979, *Luthers katekismer – oversettelse og innledning ved Carl Fr. Wisløff*, Oslo, Luther Forlag

Bakgrunns litteratur:

- *Doktor Martin Luthers lilla katekes*, Uppsala, Bokförlaget Pro Veritate
- Farwell J. 2005, *A Brief Reflection on Kathryn Tanner's Response to "Baptism, Eucharist and The Hospitality of Jesus"*, Anglican Theological Review
- Finn N. 2006, *Baptism as a Prerequisite to the Lord's Supper*, The Center for Theological Research
- Grane L. 1994, *Confessio Augustana*, Fredriksberg, Forlaget ANIS
- Innstilling fra kirkerådets kirke/stat-utvalg 2002, *Samme kirke – Ny ordning*, Oslo, Kirkerådet
- Meyers R. A. 2011, *Who May Be Invited to the Table?*, Dublin Ohio, Anglican Theological Review
- Schell D. 2011, *Discerning Open Table in Community and Mission*, Dublin Ohio, Anglican Theological Review
- Schjonber M. F. 2012, *Communion resolutions open the table for discussion*,
- Theology Committee of The House of Bishops of The Episcopal Church 2009, *Reflections on Holy Baptism and the Holy Eucharist: A Response to Resolution D084 of the 75th general Convention*, Anglican Theological Review

Nettsider:

- www.kirken.no/kirke_stat/skjevesland.html
- www.snl.no/ekkesiologi
- www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-commissions/faith-and-order-commission/ii-worship-and-baptism/one-baptism-towards-mutual-recognition

- www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-commissions/faith-and-order-commission/i-unity-the-church-and-its-mission/baptism-eucharist-and-ministry-faith-and-order-paper-no-111-the-lima-text
- www.kirken.no/?event=doLink&famID=2021
- www.snl.no/Kirkenes_Verdensr%C3%A5d
- www.snl.no/økumenikk
- www.kirken.no/?event=doLink&famID=3509
- www.paracletepress.com/didache.html
- www.anglicantheologicalreview.org/about/
- www.snl.no/forutsetning
- www.frikirken.no/om-frikirken
- www.earlychurch.org.uk/pdf/didache.pdf
- www.bibelen.no